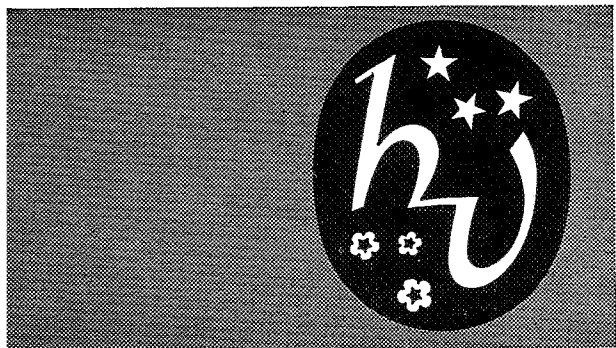

MENS EN WERELD

„Dat beloof ik”

Verbijsterend en tragisch zijn de berichten uit de nieuwe Staat-Kongo die dagelijks tot ons komen. Wanneer u dit leest is de toestand mis-schien totaal chaotisch, tot rust gekomen, onduidelijk of gevaarlijk, maar zeker geheel anders dan op het moment van schrijven. De ontwikkeling der gebeurtenissen in Afrika gaat stormachtiger dan de grootste sensatiejournalist heeft durven voorspellen.

Trots wandelt dit meisje uit Kameroen met een sjerp om waarop het woord Indépendance, onafhankelijkheid. En waar één generatie voor ons nog voorspelde, dat Afrika binnen de 20e eeuw zou bestaan uit onafhankelijke Staten, daar volrekt dit proces zich in tien of vijf of één jaar. De bevolkingen zullen er, in hoofdzaak, in alle opzichten op achteruitgaan. Zij hebben nog geen regeerders van formaat, sociaal en technisch zullen zij het nog niet kunnen rooien, rijp voor democratie zijn zij nog lang niet, de landen zullen lijden onder partijtewisten, financieel zullen zij lang een harde dobber hebben maar de hartstocht van een kleine groep, vrijheid, zakt af, als alle hartstocht, nu de vrijheid bereikt is. En bij alle onrecht, wreedheid, onoprechtheid, woordbreuk en tactloosheid van de nieuwe staten dienen wij in Europa wel te bedenken, dat het kolonialisme met de rassendiscriminatie, met de bevoorrechtiging van een kleine groep blanken, met de hemeltergende sociale ongelijkheid, de schuld is van al wat er nu gebeurt. De uitbarsting moest komen en hoe later deze komt, hoe erger wordt deze. Nooit in de wereldgeschiedenis is er een beweging geweest, die zo mooi leek – het brengen van cultuur aan inheemsen, maar die zo lelijk was – het uitbuiten van onontwikkelde inheemsen. Het is een diep tragische zaak, dat de blanke bevolkingen niet hebben ingezien, dat eens de rekening gepresenteerd zou worden en dat die fabelachtig hoog zou zijn. De enkelen, die dat hebben ingezien, werden gesmaad als wereldvreemde idealisten. Zoals zo vaak blijken zij de enige realisten te zijn geweest en de mensen van de fantasieeloze realiteit zijn illusionisten geweest. Wat een vreselijke erfenis van die vreselijke 19e eeuw met zijn onmenselijkheid.

Nog steeds handhaaft de Nederlandse wetgeving voorrang van de eed boven de belofte. Historisch is dat wel te verklaren, maar dat mag geen reden zijn om aan een verkeerde toestand hardnekkig vast te houden.

Historisch was het ook te verklaren, dat in Nederland rooms-katholieken in menig opzicht als tweede-rangs burgers golden. Terecht is aan die toestand ruim een eeuw geleden een eind gemaakt. Historisch is het ook te verklaren, dat de gehuwde vrouw een juridisch ondergeschikte positie had. Maar gelukkig is ook daaraan op den duur een einde gemaakt.

Historisch is het wel te verklaren, dat iemand die in een strafproces of een burgerlijk proces een eed moet afleggen, een hinderlijke formaliteit moet vervullen om toestemming te krijgen, de eed door de belofte te vervangen. Het wordt tijd, dat daar nu eens een eind aan wordt gemaakt.

Het is alweer heel wat jaren geleden, dat het Humanistisch Verbond een rapport over de kwestie van eed of belofte liet verschijnen. Er is sedertdien niets veranderd. Laat ons nog maar eens opnieuw vertellen hoe de zaak in elkaar zit.

Als de wet het afleggen van een eed eist, is ieder verplicht de eed af te leggen, „ook indien hij niet tot een godsdienstige gezindheid behoort”. Maar wie behoort tot een godsdienstige gezindheid die het afleggen van eden verbiedt, mag een belofte afleggen, zo maar, zonder meer.

Het afleggen van een belofte in plaats van een eed wordt ook toegestaan als men „schriftelijk verklaart, tegen het afleggen van eden, ook wanneer enig wettelijk voorschrift dit vordert, onoverkomelijke bezwaren te hebben, ontleend aan zijn opvattingen omtrent de godsdienst”.

Leer die formule nu maar uit het hoofd. Zij is belangrijk voor ieder van modern-humanistische opvattingen, die voor de burgerlijke rechter of de strafrechter onder ede verklaringen moet afleggen.

Deze schriftelijke verklaring is niet nodig als men beëdigd wordt bijv. als lid van een vertegenwoordigend lichaam of als voogd; ook is zij niet nodig als men voor de administratieve rechter (bijv. een raad van beroep sociale verzekering) verschijnt. De formule is alleen nodig voor de strafrechter of de burgerlijke rechter. In andere gevallen heeft ieder de vrije keus.

Inderdaad: de vrije keus. Voor de strafrechter en de burgerlijke rechter is men namelijk heel vaak niet vrij in zijn keus. Zeker, formeel is er een zekere vrijheid. Wie maar bereid is de wettelijke toverformule, hierboven vermeld, te ondertekenen, mag de belofte afleggen in plaats van de eed. Maar kan iemand zich altijd vrij voelen om die formaliteit te vervullen? Helas neen.

De schriftelijke verklaring namelijk moet ter zitting worden opgemaakt. Zij moet ook door de president van de rechtbank worden onder-

tekend. Dat houdt op. Menige president heeft daar – heel begrijpelijk – een hekel aan. Als de president bovendien persoonlijk vindt dat er niets boven een eed gaat, is er nog meer kans dat hij zich geïrriteerd gaat voelen door het oponthoud. Een rechter is ook maar een mens.

Er zijn wel rechters geweest, die een discussie begonnen over de vraag, of de bezwaren tegen het afleggen van een eed werkelijk wel onoverkomelijk waren. Maar gelukkig is er ook een rechterlijke uitspraak die zegt, dat het niet op de weg van de rechter ligt, te onderzoeken of de schriftelijke verklaring wel overeenkomstig de waarheid wordt afgelegd.

Maar de praktijk blijft moeilijk. Wij kennen een overtuigde aanhanger van het Humanistisch Verbond, die eens in een strafzaak moest getuigen. Hij zou als getuige verklaringen afleggen, die de zaak voor de verdachte wat minder ongunstig zouden maken. Maar in hoeverre zou de rechter met de verklaringen van deze getuige rekening willen houden? De getuige stond daar niet onverschillig tegenover, want de verdachte was hem als persoon niet onverschillig.

Als de getuige principieel zou blijven en de befaamde schriftelijke verklaring zou afleggen, liep hij de kans dat de rechter hem een lastige vent zou vinden; en wat zou er dan van de waarde van zijn getuigenis overblijven? De verdachte zou er waarschijnlijk niet mee gediend zijn als de getuige de rechter in een geprikkelde stemming zou brengen.

Natuurlijk, het geval zou op de rechter geen invloed mogen hebben. Maar een rechter is een mens en hem zal wel niets menselijks vreemd zijn.

De getuige was ook maar een mens en besloot, terwille van de verdachte geen risico te nemen: hij maakte het voor hem zinloze gebaar van de voorste twee vingers van de rechterhand omhoog steken en sprak de voor hem zinloze formule uit: „Zo waarlijk helpe mij God Almachtig”. Gebaar en formule zijn voor een christen sacraal; zij hebben voor een christen een diepe en heilige betekenis. Voor een humanist zijn zij zonder innerlijke betekenis. Toch bediende de humanist zich ervan: hij deed zich geweld aan om een voor hem onnatuurlijke houding aan te nemen en hij sprak volkomen onoprecht, een formule uit.

Waren zijn bezwaren tegen het afleggen van een eed dan onoverkomelijk? Ach, dat woord onoverkomelijk moet ook in alle betrekkelijkheid (slot op pag. 3)

In verband met de vakantie verschijnt er in augustus slechts één nummer van Mens en Wereld, op 20 augustus. Het daarop volgende nummer bereikt onze lezers op 10 september, waarna de veertiendaagse verschijning wordt hervat.

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
15e jaargang no. 15 – 30 juli 1960

Kritisch allerlei

Over de hovaardij van De Gaulle. schreven wij in ons vorig nummer. Een lezer stuurt ons in dit verband een grapje, dat volgens „De Groene” in Parijs de ronde doet:

„Er is, zoals elke dag, groot gedrang voor de hemelpoort. Portier Petrus verschijnt en vraagt: „Is hier misschien ook een psychiater bij?” En zowaar, er is een psychiater. „Zoudt u dan misschien eerst even willen meekomen?” vraagt Petrus, en binnen gaat hij verder: „Er is namelijk iets heel naars aan de hand: Onze Lieve Heer verbeeldt zich dat hij De Gaulle is.”

Ook uit „De Groene” knipten wij voor u het volgende bericht:

„Is het hoogtepunt van de televisierage voorbij? In New England is men dat eens gaan onderzoeken. Meer dan 10.000 bezitters van t.v.-toestellen werden opgebeld tussen 19 en 21 uur, de „spitsuren” van het televisiegenot. Drieënvijftig procent van de afgebelden keek helemaal niet naar de televisie. Van de 4.359 die wel keken, kon 63 pct niet zeggen welk programma er aan stond. Ongeveer 88 pct kon niet zeggen door welke firma's de programma's werden bekostigd.”

Een weinig hoopgevend vooruitzicht voor de voorstanders van commerciële televisie, maar toch misschien wel een beetje verblijdend bericht voor wie meent, dat men zijn vrije tijd ook wel op een wat actiever wijze kan doorbrengen.

Abnormaal, althans een beetje abnormaal, zijn wij buitenkerkelijken toch wel, als wij „Hervormd Nederland” mogen geloven, dat er bezwaar tegen maakt dat het Humanistisch Verbond enige dagen voor de volkstelling een circulaire heeft verspreid, waarin te lezen viel, dat men, als men naar eigen overtuiging beslist niet tot enig kerkgenootschap wilde behoren, gerust „geen” op zijn volkstellingsformulier kon invullen, omdat dat in 1960 volkomen normaal is.

„Hervormd Nederland” noemt deze stelling zakelijk onjuist, omdat het, indien men eenmaal tot de hervormde kerk heeft behoord, blijkbaar noodzakelijk is schriftelijk aan de kerkeraad te laten weten, dat men daartoe niet meer wenst te behoren, alvorens men uit de kerkregisters wordt geschrapt. Op grond van deze formaliteit noemt „Hervormd Nederland” het onjuist, als het Humanistisch Verbond stelt, dat wie beslist niet tot een kerkgenootschap wil behoren, er het beste aan doet „geen” in te vullen. Wat moet die hervormde kerk bang zijn voor een zuivere weergave van de feiten, als men zo graag al die onkerkelijken die vergeten

hebben dat briefje te schrijven, tot de hervormden rekent!

En als het Verbond, tot steun aan al diegenen die door pastoor of dominee met hel en verdoemenis worden bedreigd als ze „geen” zouden durven invullen, vaststelt, dat dat anno 1960 volkomen normaal is (het had daar nog aan kunnen toevoegen dat in feite meer dan de helft van het Nederlandse volk onkerkelijk is), dan spreekt „Hervormd Nederland” daar schande van, en vraagt het zich af, wat de positieve zin is van dit negatieve „geen”. De positieve zin zou kunnen zijn, dat de grote kerkgenootschappen zich niet meer op hun volkomen irreëel aantal aanhangers konden beroepen en wat meer rekening zouden moeten gaan houden met het veel groter aantal mensen dat van vertekening van de feitelijke situatie niet gediend is. De positieve zin van dat „geen” zou ook kunnen zijn, dat er voor het Humanistisch Verbond, naast de kerken (die wij nooit een strobreed in de weg leggen) een uitgebreid arbeidsveld braak ligt, het zou tot voorlichting kunnen dienen voor de (vermoedelijk ook wel hervormde) minister Visser en zijns gelijken, en voor al die o zo christelijke gemeenteraden die Humanitas en het Humanistisch Thuisfront de subsidies weigeren, die hun eigen zuiltje in zo overvloedige mate toebedeeld worden.

De positieve zin van dat „geen” zou ook kunnen zijn een „ja” zeggen tegen het gezonde, een „neen” tegen het zogenaamd christelijke leven, waarvan wij weer eens een frappant voorbeeld in het „Algemeen Handelsblad” aantreffen. Het blad beschrijft een groot feest op een Italiaanse lagere school voor meisjes (in Italië zijn gemengde scholen, een „duivelse” instelling, onbekend). De burgemeester, de wethouder, de regeringsbeambte voor het onderwijs, en zelfs de aartsbisschop behoorden tot de officiële genodigden, en in spanning wachtten kinderen (en ouders!) de grote dag. Hoewel het een openbare school betrof, was de priester die godsdienstonderwijs gaf (en die op Italiaanse scholen belangrijker is dan enig leraar of onderwijzer!) geraadpleegd bij de keuze van tekst en kostuums en hij had deze uitstekend bevonden.

„Alle hoge autoriteiten hadden de uitnodiging aangenomen en stralend van trots zagen vaders, moeders, grootmoeders en tantes, hoe niemand minder dan de aartsbisschop en de burgemeester plaats namen op de erefauteuils in de eerste rij van het theaterje om hun dochttertjes te komen bewonderen. Het beloofde een groot feest te worden. Het „toneelstuk” begon met een klein ballet, waarvoor de kinderen, zoals gezegd hummels van wie de alleroudsten

acht lentes telden, les hadden genomen bij de enige danslerares van Catania, een stad zo groot als Utrecht. De rose dansschoentjes en de witte gazen „tutus” konden natuurlijk niet ontbreken; op die leeftijd is het ballet in de eerste plaats de „tutu”. Maar toen de lange rij van als danseresjes uitgedoste kindertjes op het toneel verscheen, sloeg de aartsbisschop beschaamd de handen voor zijn ogen en onder de kreet: „Dat niet, neen dat niet” verliet hij in zijn zijderuisende purperen toog de zaal, op de voet gevolgd door de burgemeester, de wethouder van onderwijs, de ambtenaar van toezicht op het onderwijs en alle andere hoge autoriteiten. Algemene consternatie, tot de hoofdonderwijzer op het toneel verscheen en, zich tot de verbijsterde ouders en bloedverwanten richtend, een paar woorden sprak, die van ongehoorde moed getuigden: „De voorstelling gaat door.” Wij bewonderen die hoofdonderwijzer, maar... dat hij snel carrière zal maken betwijfelen wij sterk.”

Misschien ook een aardig voorbeeld als antwoord aan professor Romme, die zich altijd zo onschuldig afvraagt waarom sommigen hier te lande toch zo bevreesd zijn voor een katholieke meerderheid...

De problematiek van overheidssubsidies is nog steeds actueel. Misschien kan de positieve waarde van ons „geen” ook daarin liggen (nog steeds ter voorlichting van „Hervormd Nederland”), dat wij „neen” zeggen tegen de christelijke onverdraagzaamheid, tot uiting komend bij voorbeeld in een uitspraak van mr. C. J. Verplanke, burgemeester van 's-Gravendeel, die wij overnemen uit de „Nieuwe Leidse Courant”:

„De overheid, die tot taak heeft dat de christelijke vrijheid in stand blijft, mag niet bevorderen, dat deze christelijke vrijheid door haar eigen steun in de vorm van een subsidie in gevaar wordt gebracht. Het absolutisme van het christendom eist, dat de overheid bij het toekennen van subsidies wel degelijk discriminerend te

werk gaat. Zo zal zij geen steun mogen verlenen aan instellingen (o.a. het humanisme) die onze christelijke samenleving omwoelen.”

Fijn dat zo'n hartstochtelijk democraat in ons land burgemeester kan worden.

Eerlijker dan „Hervormd Nederland” is de geestelijke Angus McMillan, die volgens „The Guardian” op een bijeenkomst van de Baptist Union in Londen gezegd heeft:

„Spreek mij niet van een christelijk Engeland. In Londen komt er niet meer dan een op de twintig mensen in de kerk.” Sprekend over een actie om geld in te zamelen voor de kerk zei hij verder: *„Wij leven in een tijd waarin wij het evangelie moeten verbreden of ondergaan. Laat niemand zeggen, dat geld inzamelen voor God een kwalijke zaak is. Het gaat juist om God en om zielen te winnen. Met het heidendom voor de deur en materialisme rondom ons, moeten wij die uitdaging verstaan.”*

Zoals gebruikelijk in de christelijke voorlichting, zijn „heidendom” en materialisme zusje en broertje. Overigens bestaat er ook in Engeland een soort Humanistisch Verbond...

General Motors heeft de prijzen van Opels verlaagd. Niet dat wij daar reclame voor willen maken, maar het leek ons nuttig u erop te wijzen, dat het concern nu ook een „snelbestelwagen” aanbiedt, en dat het mededeelt, dat vanaf heden de „volgende prijzen” gelden. Overigens maakt in dat opzicht de Amsterdamse Habu het nog erger in de aankondiging van een expositie van „handbeschilderde rokken; dit zijn allen unika's, handbedrukte shantung en katoen.”

Wij veroorloven ons voortebemerken, dat het beide firma's zelfverstandelijk overhoofd niet duidelijk is, dat zij door terugzetting van onze eigen taal meestens zo Duitsvriendelijk zijn, dat wij de goede Nederlandse woorden onmiddellijk allen slechts in musea's kunnen aantreffen.

Winter

*Ik ben gestorven zonder het te weten
want anders had ik mij toch wel verzet
en als een starre wacht voor 't raam gezet
zit ik dit bodemloos bestaan te meten.*

*Ik heb maar een verlangen – te vergeten
maar op mijn ademtocht de nerf gewet
groeit er aan ijsvarens een rauw boeket
en buiten ligt een toegevroren Lethe*

*en ik blijf wachten – meet het leven uit –
het is woestijn, herkomst – en doelverloren
de stem des roependen zonder geluid*

*Was er ooit een die mij had kunnen horen?
een eenzame voor een bebloemde ruit
en buiten blanke toegesneeuwde sporen –*

Anna Blaman - 31 januari 1905 - 13 juli 1960

Bedreigde democratie

Ruim tien jaar geleden werd in Berlijn het „Congres voor Culturele Vrijheid” opgericht. De dreiging van het communisme (in 1948 was Tsjechoslowakije een vazalstaat van de Sowjet-Unie geworden!) was voor een aantal intellectuelen en kunstenaars aanleiding zich opnieuw de vraag te stellen: Wat kunnen wij doen ter verdediging van de vrijheid en de westerse culturele waarden? Het „Congres voor Culturele Vrijheid”, dat opgericht werd dank zij het initiatief van vele vooraanstaande kunstenaars en geleerden, ging terecht uit van de overtuiging, dat politieke en culturele vrijheid onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Het nieuwe initiatief leidde o.m. tot het uitgeven van politiek-culturele tijdschriften als „Preuves” en „Encounter”.

Van 16 tot 23 juni had het „Congres voor Culturele Vrijheid” in Berlijn een samenkomst georganiseerd ter gelegenheid van het tienjarig bestaan. Hier waren o.m. aanwezig de Amerikaanse atoomspecialist Robert Oppenheimer, de Ruslandkenner George Kennan, Denis de Rougemont, Stephen Spender, Salvador de Madariaga, Ignazio Silone (de bekende Italiaanse schrijver), de Indische socialist Narayan, en last but not least Raymond Aron. Deze laatste, hoogleraar in de sociologie aan de Sorbonne, verwierf bekendheid door zijn werken: „Le grand schisme”, „Les guerres en chaîne” en vooral door zijn „L’opium des intellectuels”, een afrekening met het communisme.

Raymond Aron hield op het congres een rede, waarin hij de factoren analyseerde, die in Duitsland tot de opkomst van het nationaal-socialisme hebben geleid. Hij verdedigde de mening, dat de democratie in elk ander land onder de druk van soortgelijke ongunstige omstandigheden zou zijn bezwaken. Het Engelse blad „The Guardian” (14 juni) gaf een uittreksel uit de rede, waaraan ik het volgende ontleen:

Driezijdige aanval

De democratische regimes in Europa hebben blootgestaan aan aanvallen van drie zijden: Ten eerste: de traditionalisten, die de heerschappij van een koning of een aristocratie verdedigden tegen een burgerlijk, parlementair bestuur. Ten tweede: de rechtse revolutionairen, fascist en nationalist, die inspiratie putten uit traditionalistische ideologieën*. En tenslotte de socialis-

ten of communisten, die overheersing van de kapitalisten ten koste van de arbeidersklasse in democratische instellingen verwerpen.

De Weimarrepubliek kwam ten val toen haar tegenstanders zich aaneensloten; dat zou ieder democratisch regime in dergelijke ongunstige omstandigheden overkomen. Zulk een samenloop van omstandigheden is nu echter zeer onwaarschijnlijk geworden. De drie bovengenoemde „families” zijn vooralsnog geheel gediskwalificeerd en als gevolg daarvan is het democratisch regime in de Bondsrepubliek door zichzelf gelegitimeerd, niet omdat het door de overwinnaars opgelegd werd, maar omdat een ander soort legitimiteit niet beschikbaar was. Heeft dit nu wortel geschoten? Zeker is dat nog niet, maar het gaat er wel op lijken. De Duitsers gaan langzamerhand inzien dat dit duidelijke en uiterlijk weinig schitterende regime juist datgene is wat correspondeert met hun verlangens in de huidige industriële maatschappij.

Toch is een categorisch antwoord nog niet mogelijk. Te groot is nog het gewicht van één man, en voorts ontbreekt nu nog bijna iedere nationale ambitie. In hoeverre zal de Christendemocratische partij verenigd blijven? In hoeverre zal de Bondsrepubliek zich blijven neerleggen bij de deling van Duitsland? Zal de nationale eenheid bewaard blijven als de Bondsrepubliek zich nog tot andere taken gaat zetten dan alleen maar de herovering van zijn plaats in de westerse wereld?

Italië en Frankrijk

In Italië en Frankrijk ligt de situatie anders. In beide landen stemmen miljoenen op de communisten. In Italië is er nog een Socialistische Partij, die nauw verbonden is aan de C.P., hetgeen de regering permanent in het gevaar van verlamming brengt. Tot nog toe is dit gevaar bezworen dank zij het bewaren van de eenheid in de Christendemocratische partij, die altijd de kern van een regering heeft geleverd. Zolang echter een derde deel van het electoraat stemt op partijen, die de regels van het spel niet accepteren en buiten de regering moeten blijven, is een Christendemocratische partij de enige, die een chaos, zoals de Franse Vierde Republiek heeft gekend, kan tegenhouden. De gevaren zijn hier, dat de Christendemocraten onderling verdeeld geraken en dat de kerk te grote invloed op deze partij krijgt.

Wat Frankrijk betreft: het is juist te beweren, dat de crisis nog niet geheel is opgelost; de kansen op een gematigde oplossing zijn echter beter dan een jaar geleden. Zolang de Algerijnse oorlog voortduurt en het regime in Frankrijk van één man afhangt kan nog niets over het behoud van de democratie gezegd worden; de democratische legitimiteit is m.a.w. nog niet stevig gegrondvest. Bovendien leent de tekst van de nieuwe grondwet zich voor verschillende uitleg en weet dus niemand hoe het zal worden na President De Gaulle. Maar er is reden genoeg te veronderstellen, dat over enige jaren, als de crisis van het kolonialisme achter de rug is, Frankrijk een meer stabiel regime zal hebben dan het in de afgelopen eeuw heeft gehad.

Democratische stabiliteit is op zichzelf echter niet noodzakelijk een onverdeelde zegen. De democratie mag dan niet langer bedreigd zijn, over grote macht beschikt zij óók niet meer. Zij stelt zichzelf niet langer grote doeleinden. Zij is gedoemd tot gematigdheid maar is ook onderworpen aan een soort middelmatigheid. Indien er slechts twee partijen zijn moeten beide partijen het oog gericht houden op de „dakloze” kiezers. Beide partijen gaan steeds meer op elkaar gelijken en brengen de gevoelens van het grote publiek niet meer in beroering. Als – bij toeval – een beslissing wordt genomen, die de politiek in het geweer roept (de Suez-expeditie b.v.) schijnt het verfinde mechanisme van zulk een uiterst geciviliseerde politiek in gevaarlijke mate verstoord te worden.

Onzekere toekomst

Is dat de toekomst van de industriële maatschappijen? Moet de politiek gereduceerd worden tot een tweederangs activiteit, waarmee slechts beroepspolitici te maken hebben? Zal de regering essentieel gelijk blijven, welke partij (of coalitie) ook aan het bewind komt? Zullen de meeste oude tegenstellingen van hun ideologische inhoud ontdaan worden en tot technische elementen worden herleid?

Een categorisch antwoord acht Aron niet mogelijk. Wel neemt hij waar, dat een minder straffe partijorganisatie en meer ideologische en hartstochtelijke discussies kunnen bijdragen tot meer politieke levendigheid, die belangrijk is voor het democratische proces. Dit proces wordt waarschijnlijk ook bedreigd door de terugdringing van de vrije concurrentie in de economie. Vaak is verband gelegd tussen de marktconcurrentie en de partijconcurrentie en inderdaad schijnen beide instellingen een overeenkomstige stijl te hebben, gedragen de mensen zich op gelijksoortige wijze en worden zij door gelijksoortige ideeën bewogen.

In de praktijk zijn de van oudsher democratische staten als Engeland en de Ver. Staten, in staat geweest tot op grote hoogte in te grijpen in het economisch proces zonder dat zij daarbij de politieke instellingen in gevaar brachten. Gedeeltelijke planning en gedeeltelijke staats-eigendom (nationalisatie) hebben de democratie eerder versterkt dan verzwakt doordat aldus de arbeidende klasse voor het regime kon worden gewonnen.

Niettemin blijft het feit bestaan, dat een volkomen bureaucratisch beheer van de economie op de lange duur de concurrentie tussen de politieke partijen en de botsing van denkbeelden tot een anachronisme lijkt te maken, aldus Raymond Aron.

P. Krug

**Onze geestverwant prof. G. van den Bergh heeft kort geleden in een afscheidsrede aan de Amsterdamse Gemeenteuniversiteit er op gewezen dat de bedreiging van rechts thans voor de democratie ernstiger is dan die van links.*

P. K.

(slot van pag. 1)

worden opgevat. De bezwaren behoorden onoverkomelijk voor hem te zijn. Maar hij stapte er toch overheen. Hij deed dus iets wat hij niet had behoren te doen.

Misschien mag men die humanist nu een verwijt maken. Maar het ernstigste verwijt treft de wetgeving, die de humanist in het nauw bracht. Een wetgeving die mensen met een bepaalde levensopvatting wegens die levensopvatting in een nadelige positie brengt. Kortom: een wetgeving die discrimineert naar levensopvatting.

Het merkwaardige is, dat de wetgever in een groot aantal gevallen de vrije keus tussen eed en belofte laat, maar in andere gevallen discrimineert. Het zou helemaal geen revolutie zijn als de hinderlijke verouderde en discriminerende regeling werd afgeschaft. Wat voor de administratieve rechter mogelijk is, mag toch ook voor de „gewone” rechter wel mogelijk worden?

De meest gesubsidieerde vereniging in Nederland houdt ons overal voor, dat we de naam van het Opperwezen niet ijdellijk mogen gebruiken. Een humanist die niet het risico wil lopen

dat hij de rechter in een geprikkelde stemming brengt, wordt door de wet tot dat ijdele gebruik gedwongen. Kunnen de christenen zelf zoiets wensen?

Er zou nu toch maar eens snel een eind aan die onwaardige toestand moeten worden gemaakt. Niemand hoeft bang te zijn, dat het tekort op de rijksbegroting er groter door zal worden. De belastingen gaan er niet door omhoog of omlaag. Internationale repercussies hoeven niet te worden gevreesd. Maar er zal wel mee worden bereikt dat de vrijheid van levensopvatting nog meer werkelijkheid wordt. En ieders gelijkheid voor de wet zal er ook mee worden gediend. Dat mag toch wel een klein beetje legislatieve moeite waard zijn.

Ieder die zich geestelijk tot de kring van het moderne humanisme rekent zal de wetgever dankbaar zijn voor die kleine moeite. Ieder van hen zal zonder twijfel bereid zijn, in alle oprechtheid die belofte van dankbaarheid te bekrachtigen met de voor hem duidelijke en on dubbelzinnige formule: „dat belof ik”. Ss.

Ter herinnering

aan

Anna Blaman

Het is merkwaardig dat als men er zich toe zet een herinnering te wijden aan Anna Blaman, die in de nacht van 12 op 13 juli van ons is heengegaan, men geneigd is haar in de eerste plaats te herdenken als mens onder de mensen. Het komt niet zo vaak voor dat een kunstenaar, levend bij de gratie van zijn creatief vermogen, zich uit zijn artistiek isolement, dat in wezen toch zijn wereld is, bevrijdt om zich in de gemeenschap te plaatsen en daarin dan te bouwen aan wat wij de samenleving noemen. Te bouwen aan wat van een maatschappelijke orde is en aan hen, aan de individuen, die de maatschappij tezamen vormen. Anna Blaman of liever Anna, zoals wij haar in de vriendenkring mochten noemen, heeft de gave bezeten het evenwicht rondom haar litterair kunstenaarschap en haar sociale taak uitstekend te bewaren. Zij had de ruime wereld en wie haar bevolken, lief. De vraagstukken van politieke, economische, sociale en culturele aard hadden haar grote belangstelling; zij kon er zich beurtelings over ergeren, boos maken zelfs en verheugen. Voor degenen, die in hun functie op de een of andere wijze met deze problemen verbonden waren, stond zij steeds open; zij werd nooit moe naar hen te luisteren — en luisteren kon zij als geen ander! — en wist bij een gesprek toch altijd ongemerkt leiding te geven en te behouden. Wie bij haar met moeilijkheden in zijn persoonlijke leven aanklopte werd, hoe druk zij het met haar letterkundig werk ook mocht hebben, nooit de deur gewezen. Hoeven heeft zij niet met goede raad bijgestaan, zoals iemand kan doen die zelf over de toppen en door de dalen van het leven is gegaan en die, zoals Shelley het eens heeft uitgedrukt, wat hij neerschrijft in de loutering heeft geleerd? Door de privé-zorgen van anderen te projecteren tegen de brede achtergrond van wat algemeen-menselijk is, en vooral ook door hun te leren een overtuiging eerlijk te belijden en uit te dragen, heeft zij tal van vrienden en kennissen geholpen.

Want haar woorden waren ook haar daden, en het kan bijna niet anders of zij vinden geloof. Anna was eerlijk in de omgang met mensen en dieren. Zij voelde heel zuiver aan waar het breukvlak tussen schijn en werkelijkheid lag. Zij kon kritiek hebben op iemands onoprechtheid, op wat zij in iemand „theater” noemde, maar haar oordeel was toch nooit een absolute veroordeling. Zij wist immers dat er evengoed een comédie van het geluk als van het ongeluk bestaat, en verloor de betrekkelijkheid der dingen nooit uit het oog, óók niet wanneer zij wist dat anderen van háár iets te zeggen hadden. Het humoristische van een situatie, een bijzondere gebeurtenis, een anecdoten uit de Rotterdamse wereld van willen en werken amuseerden haar kostelijk. Zij had oog en oor voor het detail. In Rotterdam lijkt het detail soms in de verdrukking te komen. De grote projecten van de werkstad plegen in forse hoofdlijnen uitgezet te worden. Maar naast de bouwput, waaruit de materiële schepping in beton en staal oprijst, wordt dagelijks door een kleine kring aan de bouw des levens gewerkt. De werktuigen in de hand van de kunstenaar: een pen, een penseel, een mes of een beitel nuanceren en illustreren. Wij moeten dankbaar zijn dat Anna Blaman, in Rotterdam geboren en getogen, hier heeft willen blijven wonen en werken, en zodoende registers op het dominerende orgel van onze handel en scheepvaart heeft opengetrokken, die anders nooit geklonken zouden hebben.

Zo zijn enige persoonlijke indrukken voorafgegaan aan wat men bij de herinneringen aan een groot schrijfster allereerst verwacht zou hebben: de vermelding van haar werk. Kon het eigenlijk anders? Zal men van haar oeuvre niet houden, omdat men van Anna als persoonlijkheid, als figuur heeft gehouden? En kan men haar vroege essays en gedichten, haar latere romans en verhalen lezen en waarderen zonder op de achtergrond te zien de charmante vrouw, die ze schreef? De slagvaardige presidente van de Rotterdamse Kring van Auteurs, die zo bewonderenswaardig voordrachten en inleidingen wist samen te vatten? Of de dramaturge van de enige jaren lang bestaande „Rotterdamse Comedie”, dan wel de bijzonder gewaardeerde docente aan het Vormingscentrum voor het Amateurtoneel? Dat alles is, wanneer men terugziet op haar werkzame leven, één en ondeelbaar; haar lezingen voor verenigingen en instellingen — ook die voor het Humanistisch Verbond — tekenden ons steeds weer de vrouw met haar vele interesses voor — ja! voor welk terrein niet? Zo blijve zij voor ons voortleven, erkentelijk als wij zijn voor wat zij ons in ons leven heeft meegegeven!

A. J. T. S.

Op zoek naar de eerste cel

Onlangs sprak dr. C. M. A. Kuyper bij gelegenheid van de aanvaarding van het ambt van lector in de cytochemie aan de universiteit te Nijmegen een rede uit getiteld „Op zoek naar de eerste cel.” Het dagblad „De Tijd” gaf hiervan een verslag waaraan wij het volgende ontleenen:

Het onderwerp „Op zoek naar de eerste cel”, is een thema dat — waar de cel de primaire levende eenheid is — neerkomt op de vraag naar het ontstaan van het leven op aarde.

Het meest waarschijnlijke is, dat het leven op aarde zelf is ontstaan en niet van elders gekomen. Het ontstaan van het leven is ook geen plotselinge gebeurtenis geweest maar een culminatie van een langdurige ontwikkeling. Dr. Kuyper trachtte nu in zijn intrée-rede de keten van gebeurtenissen en toestanden aaneen te voegen, welke ons de evolutie van „dood” naar „levend” aannemelijk kan maken. Een zeer nauwkeurig en diepgaand onderzoek van alle levende wezens leert, dat de chemische samenstelling en de chemische processen die plaats vinden overal dezelfde zijn. Dit dringt ons in de richting van de opvatting, dat alle tegenwoordige cellen afstammen van één oer cel, die alle eigenschappen reeds bezat. De „oer cel”, die dus het eindpunt is van de anorganische ontwikkeling en tevens het beginpunt van waaruit alle levende wezens hun oorsprong hebben, moet dus qua vorm en verrichtingen sterk lijken op de cellen, die wij thans kennen.

Het probleem van de oorsprong van de chemische componenten van de cel is misschien het meest eenvoudige; de cel bevat naast een aantal anorganische stoffen als voornaamste bestanddelen: eiwitten, nucleïne-zuren en koolhydraten. Deze moeten zijn ontstaan uit componenten, welke 2½ miljard jaren geleden op aarde aanwezig waren en wel onder invloed van straling, warmte en elektrische ontladingen. De meest waarschijnlijke plaats, waar genoemde reacties zich afspeelden, is de oceaan geweest en wel zeer diep in het water. Men duidt de oplossing van de vele organische moleculen in de primitieve oceaan wel aan met de naam „pre-biotische soep”. Onder deze moleculen ontwikkelt zich een struggle for life, waardoor de zwakkeren als slachtoffer vielen van hydrolyse en oxydatie en de sterkeren overbleven en zich verder ontwikkelden.

Driehoek

Het verdere proces van de bio-genese gaf dr. Kuyper weer volgens een driehoek: in de breedte ontstaat een enorm aantal chemische stoffen en combinaties. Door selectie en struggle for life wordt het aantal componenten en hun organisatie in systemen bij de chemische evolutie steeds geringer. Tenslotte, aan de top, vinden wij één organisatie-vorm, van één bepaalde chemische samenstelling, de cel. Op de top van deze driehoek ontwikkelt zich een tweede cel, met zijn top rustend op die van de eerste: uit de eerste cel is dan door biologische evolutie een steeds groter aantal soorten en vormen ontstaan. Hij legde er vervolgens sterk de nadruk op, dat het aldus geschetste proces een tijdsduur van 500 miljoen jaren heeft geveerd.

Tenslotte ging dr. Kuyper even in op de vraag of het proces van de biogenese pan-globaal is geweest, of m.a.w. het leven over de gehele aarde gelijktijdig is opgetreden. Sommige biologen nemen dit aan. Gegeven echter het unieke karakter — zelfs in een tijdsbestek van 500 miljoen jaren — van het samentreffen van alle geschikte componenten in een functionerende fysisch-chemische structuur tot één levende eenheid, meende hij een multipel ontstaan van het leven te moeten ontkennen.

In en Om

het Humanistisch Verbond

Mededelingen voor de leden / no. 5

Mensen zijn redelijker dan u denkt

Een tijdje geleden heb ik eens een fabriek bezichtigd. Bij de rondgang kwamen we langs een grote machine en het viel me op met hoeveel enthousiasme de man, die deze machine bedienende erover sprak. Het leek wel of dat ding een soort kind van die man was, dat hij met zorg en liefde koesterde.

Toen ik aan het eind van de rondgang even met de personeelchef alleen was, vertelde die me, dat deze man voordat die machine in de fabriek kwam, een moeilijk geval was geweest. Hij was lastig, tegen de draad in, verzuimde

cent zwart loon. Ik heb kunnen nagaan, dat wat deze personeelchef mij vertelde, geen opscheperij was, maar de waarheid.

Waar zit nu het verschil tussen deze twee personeelchefs heb ik mij afgevraagd. De bedrijven waar zij werken liggen in dezelfde stad en hebben een ongeveer gelijk karakter. Een verschil in karakter van de bevolking of in de aard van het werk kan dus geen rol spelen. Ik geloof dat het verschil zit in de manier waarop deze twee personeelchefs tegen de mensen aankijken. Als je het een beetje officieel wilt uitdrukken, kun je zeggen: ze hebben een verschillende visie op de mens.

Nu ben ik ervan overtuigd, dat die personeelchef die zo klaagde over het personeel, ook werkelijk, vanuit zijn standpunt bezien, reden tot klagen heeft. Hij ontmoet ongetwijfeld veel lastige mensen, die er met het werk een potje van maken. Wanneer deze personeelchef die man in zijn bedrijf had gehad, over wie ik u in het begin van dit praatje vertelde, zou hij vast en zeker gezegd hebben: daar heb je er weer zo een. Heb ik het niet gezegd, ze zijn allemaal hetzelfde. Er zou zich op zekere dag wel een dringende reden tot ontslag hebben voorgedaan en dan zou deze man pardoos op straat gezet zijn! Dan zou er weer een verbitterd mens meer in de wereld zijn geweest, want op de een of andere manier zou deze werknemer het gevoel hebben gehad, niet tot zijn recht te zijn gekomen. De personeelchef zou eens te meer ervan overtuigd zijn geraakt, hoe lastig de mensen tegenwoordig toch zijn. En de andere werknemers zouden onrustig zijn geworden, want ieder ongevraagd ontslag wekt onrust in een bedrijf, vooral wanneer het gevoel heerst dat het niet terecht is gegeven. Over het algemeen leeft in een grote groep mensen een zuiverder gevoel voor het wezenlijke van een situatie, dan men wel eens denkt. Die onrust leidt dan weer tot nieuwe botsingen en zo komt men in een vicieuze cirkel terecht. Want dit is het gevaarlijke van zo'n toestand: wie eenmaal ervan overtuigd is, dat alle mensen en speciaal zijn ondergeschikten lastig, brutaal en zonder verantwoordelijkheidsgevoel zijn lokt door zijn eigen instelling het negatief gedrag van die anderen uit. Hij zal steeds ontevreden mensen om zich heen hebben en dat zal hem telkens weer ervan overtuigen dat zijn visie op de mens de juiste is.

Wij mensen zitten boordevol tegenstrijdigheden. De psychologie heeft ons allang geleerd, dat de motieven voor ons handelen vaak heel diep verscholen zitten en dat we dikwijls lang niet zo redelijk zijn als we zelf wel denken. Maar toch waag ik het erop te zeggen: mensen zijn vaak redelijker dan men denkt, als we maar de moed hebben op die redelijkheid een beroep te doen. In veel gevallen wordt de redelijkheid al in de jeugd verstikt. Het kind vraagt: waarom mag ik dit of dat niet? en moeder antwoordt: dat mag niet omdat ik het zeg. Zo'n

(Zie verder pag. 2)

De jeugd in de grote stad

Op de gewestelijke studiedag door het gewest Zuid-Holland-Zuid in Rotterdam belegd, was het onderwerp: „De jeugd in de grote stad, nu en in de toekomst.” 60 belangstellenden uit Rotterdam en omgeving hebben zich hier in groeps-gesprekken mee beziggehouden, na inleidingen van Mej. Prof. Mr. J. Hudig, kinderrecht, en de heren K. van Driel, paedagogoog, Grünfeld, socioloog en van Renswoude, onderwijzer.

Men kwam tot de volgende, uiteraard voorlopige, stellingen:

1. de grote stad heeft voor de opgroeiende kinderen tot 12 jaar zeker grote nadelen tegenover het dorp, waar meer bewegingsvrijheid in de open lucht is en dus de natuurlijke beweging beter geuit kan worden. In de puberteit (de verzetshouding) bestaat er voor het kind in de grote stad echter meer gelegenheid (als hij dat wil tenminste) om zich in clubs en door middel van lessen, cursussen, de film, muziekscholen etc. beter te ontwikkelen dan voor het dorpskind, dat in die periode nog altijd door de dorpstraditie geremd wordt. Het echte dorp bestaat echter nog maar zelden.
- De stelling, dat de grote stad per se ongunstig werkt, werd in de groeps-gesprekken verworpen.
2. Het lawaai in de grote stad werkt voor de oudere generatie storend. De jongeren echter geven blijk hiervan geen last te hebben, zij zijn er aan gewend. In de discussie bleek, dat de mens, aan stilte gewend, niet aan lawaai kan wennen en omgekeerd de „lawaai”-mens door de stilte benauwd wordt. Gaat hij echter voorgoed naar het dorp en wordt „stille”-mens, dan went hij niet gemakkelijk meer aan de grote stad.
3. De kans op ontwikkeling en zelfstudie is wellicht verminderd, door de grotere keuze op allerlei gebied. Zijn er meer of minder boekwinkels? Wel worden er meer boeken verkocht.
4. Werken televisie en radio gunstig? Dat hangt er van af, of er bewust gekozen wordt.
5. Vrijtijdsbesteding moet opgevangen worden door meer sportvelden en opvoeding van de ouders om een tehuis te maken, waar hun kinderen zich inderdaad thuis voelen. Anders dreigt er een vrije-tijdsoverschot, dat niet goed wordt benut. De sportverenigingen beginnen met het opvoeden van hun jonge leden tot sportieve, sociaal ingestelde mensen, meer dan hen aan te moedigen tot het bereiken van grote sportsprestaties. Het zou zeker niet te verbazen zijn als de sportvereniging in de nabije toekomst een groter greep op de jeugd krijgt ook in opvoedkundig opzicht. Men zal naast de coach ook paedagogen en recreatie-deskundigen gaan aanstellen, om de jeugd aan het clubhuis te binden.

Ons dunkt, dat men hiermede een belangrijk onderwerp heeft aangesneden, dat nog lang niet is uitgepraat en zeker tot verdere besprekingen in kleine groepen in de gemeenschappen zal kunnen leiden.

Lezingen voor de AVRO

Blijkbaar zijn nog niet al onze leden op de hoogte van het feit, dat ook voor de AVRO-microfoon humanisten aan het woord komen. Elke eerste dinsdag van de maand en wel van 15.30 tot 15.45 kunt u hen beluisteren.

(Vervolg van pag. 5)

antwoord is niet redelijk. Een enkele maal is het misschien nodig omdat het kind nog te klein is om de redenen te begrijpen, al geloof ik wel dat wij het bevattingvermogen van onze kinderen op dit punt onderschatten. Maar telkens wanneer wij nalaten het kind dat wel in staat zou zijn de redenen te begrijpen, die redenen ook mee te delen, vernietigen we een stukje redelijkheid en een stukje vertrouwen bij het kind zelf. Het gaat zich voelen alsof het omringd is door een vijandige onredelijke wereld, waarin je een heleboel moet en heleboel niet mag, zonder dat je met mogelijkheid kunt begrijpen waarom dat allemaal zo is. En het kind gaat vijandig, en dat wil meestal ook zeggen: onredelijk reageren. Hetzelfde gebeurt ook buiten het gezin. Ook bij het werk wordt de redelijkheid vaak verstikt. Er komen bevelen waarvan de zin de betrokken werknemers niet duidelijk is omdat ze vanaf hun plaats in het bedrijf het geheel niet overzien. En vaak neemt niemand de moeite nu eens uit te leggen waarom dat zo moet. Er zijn nog teveel bedrijven waar men verzuimt, nieuwe maatregelen, die in het belang van de productie nodig zijn, aan het personeel te verklaren. Vaak biedt men het personeel ook geen gelegenheid te komen met kritiek en klachten of laat men na die te weerleggen of de juistheid ervan openlijk te erkennen.

Ik heb het meegemaakt dat een Bedrijfsvereniging voor de uitvoering van de Ziekte- en de Kinderbijslagwet inlichtingen van een verzekerde verlangde, waarvan geen zinnig mens de bedoeling kon begrijpen. Toen die verzekerde vroeg waarom hij die inlichtingen moest verstrekken, kreeg hij ten antwoord dat artikel zo en zoveel van die en die wet de Bedrijfsvereniging de bevoegdheid geeft inlichtingen te vragen en dat de verzekerde verplicht is deze te verstrekken. Die Bedrijfsvereniging handelt niet redelijk. Want al geeft de wet aan allerlei instanties bevoegdheden en al zijn de burgers verplicht zich overeenkomstig de aanwijzingen van die instanties te gedragen, dat betekent nog helemaal niet dat die instanties niet de normale, menselijke plicht zouden hebben het de burgers ook duidelijk te maken waarom zij zich

Landdag Wageningen. Dr. Van Rijsingh aan het woord
Foto Kreger, Soest

Abonneert u op „Het Woord van de Week”, het orgaan van de Humanistische Luisterkring.

Als u lid bent van de kring, kost u een jaarabonnement slechts f 3,-.

zus of zo te gedragen hebben, in al die gevallen waarin dit niet voor ieder normaal mens vanzelf spreekt. Een andere Bedrijfsvereniging die al enige jaren Kinderbijslag heeft uitgekeerd voor kinderen die een bepaalde opleiding volgen komt plotseling op deze gedragslijn terug omdat de juristen van het Hoofdkantoor hebben uitgemaakt dat de wettelijke bepalingen op deze kinderen niet van toepassing zijn. Zoiets kan gebeuren. Er zijn nu eenmaal grensgevallen en men kan zich vergissen. Maar het is niet redelijk wanneer deze Bedrijfsvereniging dit aan de betrokkenen meedeelt zonder ook maar een poging te doen haar gedachtengang te verklaren en zonder enig blijk te geven te begrijpen dat zo'n beslissing voor de betrokkenen onaangenaam is. Zou het een wonder zijn, wanneer deze verzekerden het gevoel krijgen dat je nooit weet wat je aan die mensen hebt en dat ze dienstgevolge als ze ziek zijn, de zaak maar een beetje overdrijven? Straks komt er misschien immers weer zo'n onbegrijpelijke beslissing? En de controlerend arts denkt: daar heb je er weer zo één die te lui is om te werken en zijn kwaal hevig overdrijft. Dan is de vicieuze cirkel weer gesloten en komt onredelijkheid tegenover onredelijkheid te staan. Ik geef deze voorbeelden niet omdat ik zou menen dat speciaal de organen van de sociale verzekering zich aan deze dingen schuldig maken. Integendeel, ik kom bijna dagelijks met de sociale verzekering in aanraking en ik kan verklaren dat juist hier veel gedaan wordt om te komen tot een goed contact met de verzekerden. Ik geef deze voorbeelden omdat ze zo goed demonstreren hoe allerlei officiële instanties er nog zo vaak toe medewerken de redelijkheid te verstikken.

Ik sprak zoëven over deze visie op de mens, die zo dikwijls onze verhouding tot hem bepaalt. De humanist is niet blind voor de afgronden die in de menselijke geest aanwezig zijn en voor de vaak demonische krachten die in een mens kunnen huizen. Hij weet, zoals iedereen in deze tijd weet of althans behoort te weten, dat mensen mensen hebben gemarteld, misbruikt voor wetenschappelijke proeven en hebben vernietigd. Maar de humanist wil het wagen met de redelijkheid die ook tot het mens-zijn behoort. De humanist meent dat mensen vaak demonisch worden doordat vanaf hun jeugd stelselmatig is verzuimd een beroep te doen op hun redelijkheidsbesef. De personeelchef die een nieuwe dure machine durfde toevertrouwen aan die lastige werknemer, waagde het met die werknemer. Hij deed dat niet op losse gronden. Tenslotte is een bedrijf geen filantropische instelling en de personeelchef moest dus ook tegenover de bedrijfsleiding verantwoord handelen. Maar hij begon met het vertrouwen dat een mens niet zo maar, zonder meer onredelijk is; dat, hoe tegenstrijdig het ook klinken mag, veel onredelijk gedrag langs redelijke weg verklaard kan worden. Deze personeelchef had voldoende eerbied voor en vertrouwen in die mens om bereid te zijn een verklaring voor zijn gedrag te zoeken. En toen hij die verklaring gevonden had, het met die mens te wagen. Ik geloof, dat, wanneer het humanistisch beginsel van vertrouwen in het vermogen tot redelijkheid en tot het dragen van verantwoordelijkheid van de mens, wat meer werd toegepast, er betere menselijke verhoudingen zouden zijn, in het bedrijf, op school en tussen allerlei officiële instanties en de burgers. Dat is niet uitsluitend een kwestie van deskundigheid. Natuurlijk komt die er wel bij te pas. Toen die personeelchef ging uitzoe-

ken waarom die man zo dwars was, schakelde hij natuurlijk al zijn kennis en ervaring op dit terrein in. Maar men kan niet zeggen: O, moeten er goede menselijke verhoudingen komen, nou dan stellen we daar een deskundige voor aan. Deskundigen zijn vaak nodig. Maar hun werk kan pas vruchten afwerpen, wanneer de verantwoordelijke leidinggevende figuren een levensovertuiging zijn toegedaan, die het vertrouwen insluit in het menselijk vermogen tot redelijkheid en het dragen van verantwoordelijkheid. Dat is, naar ik meen, een humanistische antwoord op de roep naar betere menselijke verhoudingen in onze samenleving.

Mr. H. Singer-Dekker
(Radiolezing uitgesproken voor de V.A.R.A. op 10 juli 1960 en ontleend aan het Woord van de Week).

Kort verslag Hoofdbestuursvergadering

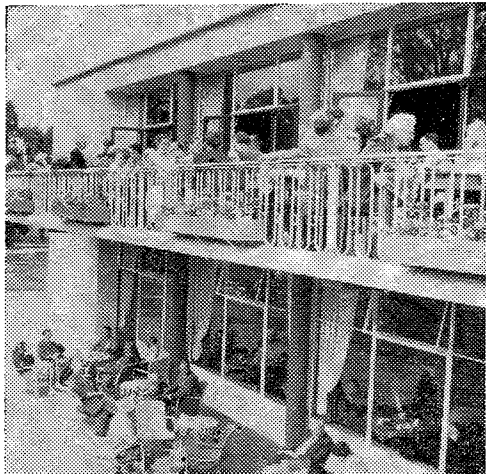
In zijn laatste vergadering voor de vakantie op 25 juni j.l. te Utrecht hechtte het H.B. zijn goedkeuring aan de benoeming van een zevental plaatselijke geestelijke raadslieden, waaronder een raadsman voor de studenten in Wageningen. Het voorstel om het congres in 1961 in Zwolle te houden, werd aangenomen. De mededeling, dat het aantal abonnees op Het Woord van de Week sedert begin 1959 is gestegen van 1500 tot 4000, werd met genoegen vernomen. Ook het ledental van het Verbond stijgt, zij het in een langzamer tempo dan in 1959.

Een bespreking vond plaats over een ingediende nota over de openbare school, welke nota als basis voor verdere besprekingen met organisaties op dit gebied zal dienen. Het feit, dat de belangstelling voor de gewestelijke studiedagen dit jaar aanzienlijk was toegenomen, werd als zeer gunstig beschouwd. De eerstvolgende H.B.-vergadering zal op 24 september plaats vinden.

Geestelijke raadslieden

Misschien heeft men opgemerkt, dat de laatste maanden nog al wat nieuwe raadslieden door het Hoofdbestuur benoemd zijn. Het gaat hier niet alleen om geestelijke verzorging in de gevangenissen en werkkampen, maar ook in de gemeenschappen. Wij geven hieronder een lijstje van gemeenschappen, die thans één of meer van deze functionarissen bezitten, en waarvan men het adres bij het bestuur kan krijgen.

In de volgende gemeenschappen is een plaatselijke geestelijk raadsman (P.G.R.) in functie: Amsterdam, Apeldoorn, Beverwijk, Breda, Brunssum, Goes, 's-Gravenhage, Groningen, Heerenveen, Den Helder, Hengelo, Hilversum, Leeuwarden, Musselkanaal, Nieuwe Niedorp, Oost-Zeeuws Vlaanderen, Rotterdam, Velsen, Vlaardingen, Voorburg/Rijswijk, Wageningen, Winschoten.

Landdag Wageningen. De koffie was goed
Foto Kreger, Soest

De Ark

Het is verheugend, dat de belangstelling voor ons vakantie- en conferentieoord zich niet alleen uit in een toenemend aantal gasten, maar dat ook besturen van gemeenschappen er toe overgaan, een bezoek in hun zomerprogram in te lassen. Zo bericht Zutphen ons, dat men op 19 juni een zeer geslaagde bustocht naar Nunspeet heeft gehouden, waaraan een groot deel van de leden (30 %) heeft deelgenomen. Ze komen vast nog eens terug, maar dan wat langer.

Zorgt er voor, dat iedere luisteraar naar het humanistische woord lid wordt van de Humanistische Luisterkring. Ook uw huisgenoten.

Verdraagzaamheid

Over dit onderwerp heeft het hoofdbestuur van de Humanistische Jeugd Gemeenschap een syllabus laten schrijven door H. Bosselaar, B. Hartemink, M. W. Verduyn en A. Waasdorp. Hoewel in de eerste plaats voor de jongeren bestemd, zullen ongetwijfeld ook onze oudere leden er belangstelling voor hebben. Een exemplaar kan worden aangevraagd bij de secretaris van de H.J.G., W. Thoomes, Nijveldsingel 5III te Utrecht.

Testamentaire Beschikking

Degenen die het Humanistisch Verbond willen gedenken bij testamentaire beschikking, verzoeken wij daartoe de volgende vorm te kiezen:

'Ik vermaak aan het Humanistisch Verbond te Utrecht de som van
uit te keren binnen maanden na
mijn overlijden, vrij van alle kosten en
rechten'.

Enkele belangrijke uitgaven van het Verbond

De dag ligt nog voor ons (schets van een humanistisch wereldbeeld) door dr. J. P. van Praag	f 0,35
De Idee van de Openbare School, door dr. J. C. Brandt Corstius	f 0,60
Wat ben ik eigenlijk?	f 0,25
Dit wordt gedaan	f 0,30
Een verrassende ontmoeting	f 0,25
Beginnel en Doel van het Humanistisch Verbond	f 0,25
Echt en onecht in geloof en ongeloof, door prof. dr. T. T. ten Have	f 0,75
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom, door A. J. Groenman-Deinum	f 0,75
Modern Humanisme, door dr. J. P. van Praag (Overdruk uit Scientia)	f 1,75
Humanisme en Rede, een serie opstellen van:	
J. P. van Praag: Inleiding	
T. T. ten Have: Rationeel Humanisme	
Albert Daan: Het begrip rede	
Libbe van der Wal:	
De draagkracht van de rede	
H. J. Blackham: De toets der rede	
H. Bongers: Verdraagzaamheid en rede	f 2,25
Humanisme en Religie, een serie opstellen van:	
J. P. van Praag: Inleiding	
D. H. Prins: Religie en beleving	
P. Schut: Rede en religie	
G. H. Steurman:	
Mens en kosmos bij Goethe	
H. Redeker: Religieus existentialisme	
Kwee Swan Liat: Oosters humanisme	f 1,90

Buitenlandse contacten

De deelnemers aan de jaarlijkse vergadering van het Dagelijks Bestuur van de Humanistische Internationale, welke op 2 en 3 juli plaats vond, maakten van de gelegenheid gebruik enkele humanistische instellingen te bezoeken, waaronder het A. H. Gerhardhuis, De Ark en twee militaire tehuisen van het Thuisfront. Onder de gasten bevonden zich Amerikanen, Engelsen, Noren en een Nigeriaan.

Eind juli komen enkele Duitse humanisten naar ons land om kennis te nemen van de werkzaamheden van de humanistische beweging hier en tevens het bezoek van een grotere groep in november voor te bereiden.

In september worden op een conferentie van het gewest Zeeland in Hedenesse (Z. VL.) een aantal Belgen verwacht.

Piano voor de Ark

De piano, die thans in gebruik is, voldoet niet meer aan de te stellen eisen. Stemmen is niet meer mogelijk en wij roepen daarom de hulp in van één onzer leden, die een piano beschikbaar heeft en deze aan de Ark tegen een niet te hoge prijs wil overdoen.

Mogen wij eens een bericht van u horen? Graag aan De Ark, Belvédèrelaan 14, Nunspeet.

Zomerkampen 1960 van de Buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond:

Familiekampen

„De Ark” – Nunspeet:
6 aug. t/m 13 augustus
13 aug. t/m 20 augustus
Prijzen volwassenen f 49,50
Kinderen 6 t/m 10 jaar f 40,—
Kinderen 0 t/m 5 jaar f 28,50
Leiding 6-8 t/m 20-8: mevr. M. A. Bakker-Vogels en de heer J. J. Smid.

Kinderkampen

Voor kinderen van 10 t/m 12 jaar wordt een kinderkamp gehouden van 13 t/m 20 aug. a.s. te Elspeet. Prijs f 39,50 per week, incl. f 2,—zakgeld.

Aanmeldingen en correspondentie over alle kampen van de buitenwerkcommissie te richten aan: Centraal bureau - Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. 030-10163. Postrekening 304.960.

a. Kinderkamp

Dit kamp wordt gehouden in het jeugd geheel van „De Ark” en wel in de week van 13 t/m 20 augustus. Prijs f 36,— per persoon. Leeftijd 7 t/m 12 jaar.
Leiding: de heer H. J. v. d. Wateren te Haarlem.

b. Pensionweken

Vanaf 20 augustus is het mogelijk zijn vakantie in „De Ark” door te brengen.
Pensionprijs volwassenen f 42,—
kinderen 6 t/m 10 jaar f 32,—
kinderen 0 t/m 5 jaar f 26,—

c. Bejaardenkamp

Van 10 t/m 17 september a.s. is „De Ark” gereserveerd voor de bejaarden. Prijs f 38,50 per week.

d. Kerstkamp

Onder leiding van de heer en mevrouw Lageman wordt een kerstkamp gehouden. Aan dit kamp kunnen ook kinderen deelnemen. Voor kinderleiding zal worden zorggedragen.
Aanvang zaterdag 18 uur (met diner)
Einde maandag na diner.
Prijs f 21,— per persoon.
Bij voldoende deelname 2 dagen langer tegen f 6,— per dag.

Aanvragen en meldingen over de onder a t/m d genoemde kampen te richten aan het Vakantie- en conferentieoord „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet.

N.B. Op „De Ark” is geen bedieningsgeld verschuldigd.

Congres 1961

Het Hoofdbestuur heeft besloten het congres 1961 in Zwolle te houden en wel op 15 en 16 april. De gemeenschap aldaar heeft alle medewerking toegezegd voor het onderbrengen van de deelnemers.

Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme

Ontvangen in mei:

A.J. te Z. f 10,-; R.A.E.v.O. te A. f 10,-; G.K.-B. te H. f 10,-; C.A.v.I. te V. f 5,-; A.H.F. te V. f 2,50; J.C.B.C. te U. f 25,-; C.F.W.H. te H. f 10,-; D.K. te A. f 10,-; L.R. te H. f 10,-; A.K. te W. f 10,-; U.J.R. te A. f 20,-; R.J.H.-K. te H. f 5,-; A.d.J. te A. f 100,-; W.J. te A. f 7,50; J.P. te H. f 10,-; W.R. te A. f 25,-; J.F.d.B. te Z. f 6,-; M.E.L. te Z. f 10,-; J.B. te B. f 50,-; P.T. te R. f 10,-; Th.D. te H. f 5,-; H.D. te M. f 10,-; J.P.B.v.B. te M. f 10,-; G.H.B.T. te B. f 10,-; G.T. te Z. f 2,50; M.v.d.M.K. te Z. f 2,-; P.K. te Z. f 25,-; A.H.K. te D. f 10,-; W.H.H. te M. f 5,-; G.v.V. te A. f 5,-; W.B. te A. f 10,-; H.M. te A. f 25,-; S.M. te L. f 10,-; W.J.S.-D. te D. f 2,50; J.L.S. te D. f 5,-; G.D. te L. f 25,-; B.V. te D. f 25,-; C.v.d.W.-v.C. te O. f 2,50; H.H.J.d.L. te G. f 2,50; D.B. te A. f 25,-; J.K. te A. f 2,50; L.L. te H. f 10,-; J.J.v.S. te A. f 12,-; H.B.R. te B. f 10,-; C.A.F. te V. f 50,-; C.V. te R. f 10,-; J.J. te W. f 10,-; J.B. te V. f 10,-; J.J.v.H. te H. f 25,-; J.S. te E. f 25,-; A.C.H.K.-de G. te U. f 5,-; A.v.B. te D. f 1,-; M.C.I. te C. f 2,50; J.C.B. te H. f 10,-; J.M.D. te D. f 10,-; A.J.C.d.W. te H. f 100,-; A.W. te A. f 10,-; H.B. te R. f 25,-; A.S.W.H. te H. f 10,-; J.L. te V. f 25,-; G.I.L. te L. f 4,50; D.d.V. te R. f 1,-; A.J.W. te Z. f 15,-; S.E. te O. f 100,-; J.M.A.M. te V. f 50,-; H.W.M. te A. f 10,-; H.v.E. te G. f 1,-; H.E.S. te B. f 10,-; H.J.M.P. te D. f 2,50; M.P.G. te B. f 100,-; Th.J.C.A.B. te H. f 10,-; J.C.K. te D. f 5,-; B.S. te H. f 25,-; A.v.W. te R. f 100,-; J.A.H.-de K. te B. f 100,-; R.N.P. te S. f 5,-; D.H.P. te H. f 47,-; J.i.t.V. te H. f 25,-; H.C.d.K. te W. f 10,-; S.V.H.G. te D. f 13,20; J.M.G.-D. te H. f 10,-; J.v.d.V. te L. f 10,-; M.B. te G. f 10,-; G.M.-S. te O. f 5,-; A.v.d.L. te S. f 10,-; S.H. te E. f 2,50; J.M.B. te E. f 5,-; N.W.v.I.-M.G. te B. f 100,-; K.C.W.V. te H. f 10,-; G.F.S.R. te O. f 10,-; J.B.D.-T. te H. f 1,50; M.W.-M. te N. f 2,50; T.V.S. te H. f 10,-; J.H. te E. f 5,-; H.K. te D. f 5,-; W.B. te A. f 10,-; J.v.W. te A. f 2,-; L.A.V.-v.d.S. te H. f 10,-; J.W.A. te V. f 10,-; J.J.G. te A. f 25,-; E.J.W.H. te H. f 10,-; P.S. te V. f 10,-; C.W.v.D. te H. f 10,-; J.M.R. te W. f 25,-; J.K. te P. f 25,-; W.W. te B. f 50,-; M.M. te A. f 50,-; W.J.v.R. te V. f 2,50; A.d.H. te D. f 2,50; A.J.S.v.A. te L. f 5,-; M.B.-v.H. te H. f 2,50; H.B.v.d.S. te B. f 2,50; E.Z. te M. f 10,-; H.B.v.d.H. te A. f 5,-; G.M.N. te G. f 100,-; H.V. te IJ. f 10,-; J.C.S.-H. te B. f 25,-; G.K. te L. f 10,-; T.R.A.B. te H. f 100,-; M.S.E.H. te V. f 50,-; J.J.B. te G. f 100,-; A.L.U.-R.P. te H. f 100,-; S.S.d.J. te T. f 5,-; M.M.S.-H. te A. f 1,-; A.H.v.T. te E. f 25,-; T.J.G. te H. f 2,50; W.H. te B. f 5,-; G.H.L. te Z. f 5,-; L.W.-P. te A. f 2,50; F.S. te D. f 25,-; E.G.H. te A. f 5,-; B.A.K. te R. f 100,-; L.J.d.W. te A. f 100,-; E.H.T. te G. f 10,-; A.H.v.D. te A. f 1,-; A.H.D.R. te V. f 2,50; C.A.B. te L. f 5,-; H.D. te R. f 100,-; W.A.B. te V. f 50,-; F.S. te A. f 2,50; C.F.M.R.-v.d.G. te U. f 5,-; M.R.-F. te A. f 10,-; L.T.P. te L. f 10,-; D.H.-M. te B. f 5,-; J.v.d.L. te A. f 5,-; M.H.-B. te B. f 5,-; B.v.d.T. te H. f 5,-; A.S. te R. f 25,-; M.G.K. te S.A.P. f 15,-; A.J.W. te Z. f 15,-; C.F.d.B. te H. f 2,-; J.K. te H. f 5,-; S.M.D. te B. f 10,-; C.J.M.v.d.H. te M. f 100,-; Gem. H. f 1350,-; H.W.K. te H. f 50,-; P.H.J.L. te H. f 10,-; N.M.T.v.B. te R. f 40,-; A.M.d.B. te B. f 10,-; C.S.R.-M. te R. f 25,-; P.D. te V. f 100,-; H.J.K. te L. f 25,-; H.d.B. te Z. f 2,50; J.M. te H. f 3,-; Gew. U. f 52,71; A.v.B. te B. f 1,-; P.V. te G. f 5,-; P.B. te L. f 10,-; S.J.P.

Nieuws uit de Internationale Humanistische en Ethische Unie (IHEU)

De jaarlijkse vergadering van het Dagelijks Bestuur van de Humanistische Internationale is ook dit jaar, zoals gebruikelijk in Utrecht gehouden en wel op 2 en 3 juli. Behalve voorzitter Van Praag en secretaris Blackham uit Londen, waren aanwezig mevr. M. Morain uit St. Francisco en de heer Hornbeck uit St. Louis, de laatste als plaatsvervanger van penningmeester Scheuer, die wegens drukke werkzaamheden de reis van New York naar Nederland niet kon ondernemen. Het Indiase lid ontbrak, maar als gasten konden begroet worden de heren Ogwurike uit Nigeria, die in Londen studeert en de voorzitter van de Noorse organisatie Dr. Horn. De leden van de Nederlandse staf mevr. Boomsma en de heren Bijleveld, v. d. Ban, Koppenberg en Polet woonden eveneens de zittingen bij.

Aan de eigenlijke vergadering ging een bijeenkomst van het zgn. ontwikkelingscomité vooraf, dat tot taak heeft de secretaris suggesties te verschaffen over nieuwe mogelijkheden ter verbreiding van de humanistische gedachte. In het bijzonder werd daarbij aandacht geschonken aan de ontwikkeling in Afrika. Dit comité heeft een permanent karakter en bestudeert ook de mogelijkheden die de Internationale aan de nodige financiën zal kunnen helpen, om overal waar dit nodig is, steun aan kleine groepen te verlenen. Hoe zeer dit van belang is, bleek wel duidelijk bij de bespreking van de moeilijkheden, die de groep in Nigeria heeft. Ongetwijfeld zijn hier voor het humanisme grote mogelijkheden aanwezig, maar om deze in een zo groot land met een bevolking van bijna 400 miljoen te verwezenlijken, zal een enorme en langdurige inspanning vragen.

Organisatie-secretaris Koppenberg liet in zijn jaarverslag niet na te wijzen op de onmiskenbare vooruitgang die in het afgelopen jaar geboekt is, vooral door aansluiting van de Duitse Bond van Vrij-Religieuze Groepen, die ruim 30.000 leden telt. Ook de prijsvraag, die is uitgeschreven, waarbij aan jonge mensen gevraagd werd een opstel over het humanisme te schrijven en waarvoor uit 19 landen ongeveer 90 bijdragen werden ontvangen, heeft door de zeer grote verspreiding meegeholpen de betekenis van het humanisme te beklemtonen. Er is een

toenemend contact met belangstellenden overal ter wereld, en hiervan is dikwijls het gevolg dat zich rondom zo'n belangstellende kleine groepen vormen. Het is dan ook noodzakelijk over lectuur te beschikken en daaraan is door het uitgeven van enkele brochures gedeeltelijk voldaan.

Ook het contact met de Verenigde Naties, waar de IHEU een waarnemster heeft en met de UNESCO werd gememoreerd.

De organisatie kampt echter voortdurend met geldgebrek, waardoor het onmogelijk is allerlei zaken ter hand te nemen, die eigenlijk dringend zouden moeten gebeuren. Als gevolg hiervan is ook een persoonlijk contact gering, omdat de mensen en de middelen ontbreken om dit uit te voeren, al heeft er ten opzichte van vorige jaren zich een verbetering voorgedaan, doordat de heer Koppenberg enkele bezoeken aan Duitsland, Zwitserland en België heeft gebracht. De voorzitter Van Praag woonde in Parijs enkele zittingen van de Unesco bij.

Bijzondere aandacht werd besteed aan het derde congres, dat in 1962 zal worden gehouden. Besloten is, dat dit congres in Oslo zal plaatsvinden, waarbij de snel groeiende, jonge Noorse organisatie als gastvrouw zal fungeren. De eerste maatregelen zijn al genomen, terwijl ook besprekingen plaats vonden over de te behandelen onderwerpen. Evenals dit in 1957 in Londen het geval is geweest zullen kleine groepen van specialisten discussies voeren over afzonderlijke onderwerpen zoals geestelijke verzorging enz. teneinde de afgevaardigden in de gelegenheid te stellen van elkaars ervaringen kennis te nemen. Enige werkgroepen zijn al met de voorbereidingen gestart, teneinde straks aan het congres de onderwerpen te kunnen voorleggen.

Voor en na de eigenlijke vergaderingen hebben de buitenlandse deelnemers bezoeken gebracht aan de Floriade, het A. H. Gerhardhuis, enkele militaire tehuizen en De Ark. Door hun enthousiasme zijn we nog weer eens gewezen op het feit, dat hoe moeilijk de positie van de humanistische beweging in Nederland veelal is, we toch op sommige terreinen reeds resultaten bereikt hebben, die gezien mogen worden.

Nieuws van het Steunfonds

Het gaat goed met het Steunfonds. Op 1 juni 1960 was het saldo f 20.315,93, dat is ruim f 6.000,- meer dan op 1 mei 1960. De uitgaven van de Stichting bedroegen tot 1 juni 1960 f 197,27.

Het totaal aantal bijdragen was tot 1 juni ongeveer 750. De gemiddelde bijdrage ligt derhalve iets boven de f 25,-.

Dat zijn de nuchtere cijfers. Duidelijk genoeg om te bewijzen dat buitenkerkelijken tot offers bereid zijn.

Ongetwijfeld zullen in juni en de daaropvolgende maanden van 1960 vele honderden hun *grotere en kleinere vrijwillige bijdragen* storten op de postrekening van het Steunfonds. Enkele akties in de kring van niet-leden van het Humanistisch Verbond zijn in voorbereiding en zullen in oktober a.s. starten. Bestuur en medewerkers zijn ten aanzien van de resultaten vol goede moed.

Stort nog vandaag uw bijdrage op *postrekening 6168 van de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort.*

te H. f 5,-; F.C.P. te V. f 20,-; J.N. te E. f 10,-; C.G.L.R.-B. te B. f 5,-; J.W.H. te H. f 100,-; F.C.P. te V. f 20,-; N.B. te L. f 5,-; J.F.v.D. te W. f 9,-; G.I.H.-P. te H. f 10,-; H.d.R. te A. f 5,-; G.C.S.-S. te E. f 4,-; M.H.M. te B. f 25,-; B.A.K. te H. f 5,-; W.H.V. te R. f 2,50; A.R. te A. f 2,50; J.C.G. v.R. te A. f 25,-; R.J.H. te G. f 10,-; A.d.N. te O. f 5,-; A.P.L. te H. f 25,-; S.B.K. te H. f 2,50; D.K.-B. te O. f 25,-; J.C.A.K. te U. f 2,50; T.v.d.I. te S. f 10,-; G.v.A. te A. f 4,-; M.R. te G. f 100,-; A.H. te R. f 1,-; E.H. te D. f 10,-; A.J. te O. f 1,-; H.S. te H. f 20,-; J.J.K. te B. f 5,-; G.D. te H. f 10,-; W.H.-v.V. te A. f 2,50; M.A.L. te D. f 10,-; H.D.T.W. te B. f 50,-; H.N.S. te R. f 5,-; O.L. te V. f 5,-; J.v.R. te O. f 1,-; F.W.d.V. te H. f 2,50; H.M.-M. te Z. f 20,-; J.v.d.T. te S. f 10,-; H.B.J.W. te A. f 100,-; M.M.-S. te A. f 100,-; J.R.v.D. te H. f 2000,-; S.L.M. te B. f 100,-.

Saldo op 1 juni 1960 f 20.315,93.

In 1960 werden reeds meer dan 750 vrijwillige bijdragen ontvangen. Is de uwe daar nog niet bij, stort dan vandaag nog uw gift op postrekening 6168 van de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort.

De documentaire en zijn invloed

De documentaire is, ondanks de lauweren die vooral onze Nederlandse cineasten op dit gebied hebben geoogst, toch altijd nog een enigszins verwaarloosd genre van de filmkunst. Het is slechts zelden, dat zij in het bioscoop-programma worden aangekondigd: het publiek, dat afgaat op een bepaalde hoofdfilm, wordt er toevallig via het voorprogramma al of niet mee in kennis gebracht. En dat is jammer, want niet alleen hebben zij grote waarde in zichzelf, maar zij oefenen ook een belangrijke invloed uit op de speelfilm. Zeer duidelijk aanwijsbaar is deze invloed in drie recente films uit drie verschillende landen, die tot de meest opmerkelijke van de laatste tijd behoren.

Maar laten we beginnen met een echte documentaire: Herman van der Horst's *Faja Lobbi*, die op het Berlijnse filmfestival met de Gouden Beer werd beloond.

Van der Horst is, zoals we reeds weten uit zijn meesterwerk „Prijs de Zee” (die overigens in één programma met „Faja Lobbi” wordt vertoond en ook uitdrukkelijk wordt aangekondigd zodat in dit geval het hierboven gesignaleerde euvel niet opgaat) een zeer onstuimig filmer, in wiens werk het geluid een grote, zo niet overwegende plaats inneemt. Dit blijkt ook weer uit „Faja Lobbi” (Vurige Liefde, zo genoemd naar een vuurrode bloem van die naam), zijn avondvullende documentaire over land en volk van Suriname.

Van der Horst zoekt niet naar originele onderwerpen, hij werkt met mensen, dingen en landstroken die voor ons van oudsher gewoon zijn of langzamerhand met het voortschrijden der techniek gewoon zijn geworden (zee, kerkklokken, molens en wuivende korenvelden in „Prijs de Zee”, een kanotocht op de wilde rivieren, het leven in nederzettingen van Indianen en Bosnegers, calypso-zangers en jongenskoren in „Faja Lobbi”).

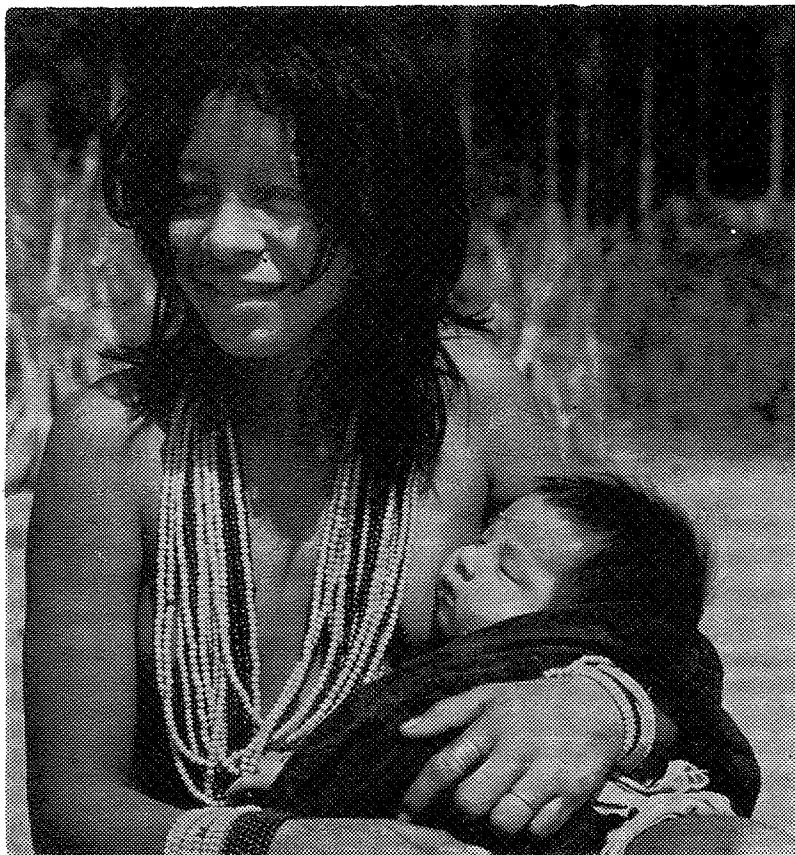
Maar hij bezit dat, wat het voorrecht is van de kunstenaar: een originele visie, waarmee hij zijn onderwerp subjectieveert. Wat niet in zijn opzet past laat hij links liggen en zo slaagde hij erin, ondanks kleine tekortkomingen (de kanotocht in het begin duurt te lang, waardoor de harmonie enigszins wordt verstoord) een kunstwerk te scheppen, dat bij uitstek het stempel van zijn maker draagt.

Come back Africa

In „Come back Africa” van de Amerikaanse cineast Lionel Rogosin zijn niet alleen documentaire elementen verwerkt, gehele fragmenten zijn zuiver documentair.

De makers zijn naar Zuid Afrika getogen onder het mom daar een folkloristisch filmpje te maken met dansende en muziek makende negers enzovoorts, maar wat zij in werkelijkheid tot stand brachten was heel iets anders: hun film werd een scherpe aanklacht tegen de apartheid en zijn gruwelijke, mensonwaardige gevolgen. Hoofdpersoon is de neger Zacharia, die als zovele van zijn lotgenoten naar Johannesburg trekt om werk te vinden. Maar hij heeft geen werkvergunning, geen pas (veel erger dan ons persoonsbewijs in de oorlog, een soort „Gele Ster”) en zodoende loopt hij voortdurend gevaar te worden teruggezonden naar zijn dorp, waar de honger heerst. Filmfragmenten die in de „lokasies”, de armoedige, armzalige negerwijken spelen, wisselen telkens af met opnamen van de grote luxe-stad der blanken met zijn witte wolkenkrabbers en zijn grote kantoorgebouwen en het is vooral daaraan, dat de film zijn sterkste effect ontleent. Zacharia gaat

Indiaans moedertje met baby in Herman van der Horst's Surinaamse film „Faja Lobbi”

aan de apartheid te gronde: wanneer zijn vrouw door een neger-gangster is vermoord, eindigt hij in wilde, machteloze, gillende wanhoop en woede. Navranter slotakkoord had men voor dit ontroerende document humain nauwelijks kunnen vinden.

La Dolce Vita

De meest spraakmakende film van de laatste tijd is ongetwijfeld Federico Fellini's „La Dolce Vita”, die ondanks het feit dat hij de grote prijs in Cannes verwierf, zeker niet op ongedeelde bewondering kan bogen. Doch wat men er ook op tegen mag hebben (de film is veel te lang, Fellini verliest zich in herhalingen, die zijn betoog ontkrachten, hij verdrinkt in detail-observeringen die op zichzelf vaak uiterst scherp en juist zijn, doch het geheel uit het evenwicht brengen), men kan toch moeilijk in ernst geloven, dat het de regisseur alleen om de sensatie te doen is geweest. Daarvoor is de aanklacht tegen een bepaald soort gangster-journalistiek (dat wij hier gelukkig niet kennen) en tegen de „way of living” van een troep parasiterende rijke leeglopers te scherp en te duidelijk. Het is alleen zo, dat Fellini, anders dan in zijn vroegere films „La Strada” en „De Nachten van Cabiria” er, ondanks enkele prachtige fragmenten (het begin met de Christus-figuur, vastgemaakt aan een helicopter, die over de stad zweeft, het bezoek van de vader aan zijn zoon de journalist), er niet in geslaagd is een identificatie-mogelijkheid te scheppen voor zijn publiek met het „zoete leven” van zijn hoofdpersonen. Men heeft de neiging om na het zien van de film te zeggen, „Here, ik dank u dat ik niet ben als deze” en daarmee is eigenlijk het werk veroordeeld. Overigens ook hier fragmenten, die zuiver documentair zijn.

Ballade van 'n soldaat

Last but not least een Russische film, „De ballade van 'n Soldaat” van Grigori Tsjoechrai. Met recht een ballade: in een poëtische beelden-

stroom wordt de reis verteld van een jong soldaatje, dat uit angst held is geworden en nu verlof heeft gekregen om twee dagen naar zijn moeder te gaan en het dak van hun huis te repareren. Maar de reis, dwars door het sombere Rusland van het eerste oorlogsjaar, duurt langer dan hij voorzien had: hij komt in aanraking met verschillende mensen, hij leert trouw en ontrouw kennen en hij ontmoet de liefde in de gedaante van een jong meisje, een kind als hij, met wie hij toevallig in aanraking komt. Als hij eindelijk thuis komt heeft hij alleen nog tijd zijn moeder te omhelzen; de auto waarmee hij terug moet naar het front staat reeds te wachten, en hij zal niet terugkeren... De zuiverheid van deze film, een prachtig voorbeeld van de Russische „nouvelle vague”, werkt op ons als een schok: wij realiseren ons met zekere schrik, dat wij de laatste tijd in onze Westerse film-„documenten” toch wel erg verzeild zijn geraakt in het slop van de erotische aberraties. Primaire gevoelens, zo vertolkt, hebben meer recht op onze liefdevolle aandacht dan het gewroet in de slikputten der decadentie, ook al wordt dat met nog zo volmaakte werktuigen gedaan. Willy Berg

Lezingen voor de radio

- 31 juli, 9.45 uur (VARA): H. G. Cannegieter: „Humanistische lectuur”.
2 aug., 16 uur (AVRO): Ir. E. Hijmans: „Menselijke verbruiksverantwoordelijkheid in de welvaartsstaat”.
7 aug., 9.45 uur (VARA): Dr. H. Jansen: „Verloren kansen”.
14 aug., 9.45 uur (VARA): Chr. Hennekes: „Zo varen de schepjes voorbij”.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,- per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

Van over de grenzen / Britse humanisten en het radiobeleid

Onze Engelse geestverwanten hebben ook zo het een en ander te stellen met het radio en televisiebeleid. Hoewel de Humanisten bij gelegenheid wel eens de kans hebben gekregen voor de B.B.C. te spreken (denkt u maar aan de lezingen van prof. Margareth Knight over moraal zonder godsdienst die zoveel opschudding hebben verwekt) een vast schema was er niet. Enige leidende figuren uit de humanistische beweging in Engeland hebben toen een paar maal een onderhoud gehad met de voorzitter en de directeur-generaal van de B.B.C. en gevraagd of er niet een commissie in het leven kon worden geroepen om de programmaleiding van advies te dienen over eventuele humanistische uitzendingen. Maar dat verzoek kon men niet inwilligen „vanwege de banden met de godsdienst”. Hierbij moet men bedenken dat in Engeland nog altijd een staatsgodsdienst bestaat. Men vond echter een compromis en er werd afgesproken dat de humanisten zelf een commissie in het leven zouden roepen en dat dit lichaam de B.B.C. advies zou geven, wanneer daarom werd gevraagd.

Toen ik dat las, een tijdje geleden, heb ik eerlijk gezegd gedacht: daar komt natuurlijk niets van terecht. De B.B.C. vraagt eenvoudig niet om advies. Maar dat is toch heel anders uitpakkt. De humanisten hebben n.l. het grote voordeel dat tal van prominente figuren uit de radio- en televisiewereld geestverwanten van hen zijn. Zo kwam er een commissie die klonk als een klok. En de B.B.C. heeft zich werkelijk aan de afspraak gehouden en om advies gevraagd. Gevolg is nu, dat het humanisme veel meer voor de radio komt, om het maar eens huiselijk uit te drukken.

Humanistisch geloof

Zo hield Sir Julian Huxley op 15 maart j.l. een praatje in het vrouwen uur van de B.B.C. Het onderwerp was „Het geloof van een humanist.” Huxley begon met uiteen te zetten, dat men nog

wel geloven kan zonder dat men aanneemt dat er bovennatuurlijke wezens zijn.

Geloof is het zich bezinnen op zijn bestemming. Alle geloof heeft dit gemeen, dat het de mens helpt klaar te komen met het probleem van zijn plaats en zijn rol in het wonderlijke universum, waarin hij leeft. Het humanistisch geloof gaat uit van de kennis welke de mens zich heeft verworven, aldus Huxley. Wij weten dat de gehele werkelijkheid een reusachtig proces van ontwikkeling is. In de mens heeft de evolutie volgens Huxley de psycho-sociale fase bereikt. Eerst was er de levenloze stof, daarna heeft zich het leven ontwikkeld en in dat leven de geest en ons bewustzijn. Het kenmerk van de psycho-sociale fase, welke daarmee is bereikt, is, dat de ontwikkeling zich nu niet meer alleen voltrekt in verfijning van de organisatie van het land, maar ook in vergroting van kennis en van het doelmatig gebruik maken van eenmaal opgedane ervaring.

De mens is het produkt van twee en een half biljoen jaren evolutie en hij heeft waarschijnlijk nog evenveel tijd voor zich. Hij is evengoed een produkt van de evolutie der natuur als een plant of een dier. Hij is niet als het ware van boven af geschapen door een bovennatuurlijke macht. De psycho-sociale ontwikkeling van de mens is tot nu toe gepaard gegaan met veel leed en verschrikking maar er is ook een werkelijke vooruitgang.

Er is kunst en wetenschap, er zijn kathedralen gebouwd, de leeftijdsduur is verlengd en onze gezondheid is beter geworden. De humanist gelooft niet in hemel of hel, maar hij gelooft in de mogelijkheden van de mens, in zijn mogelijkheid om tot schoonheid, rechtvaardigheid en liefde te komen. Niet meer dan een fractie van al deze menselijke vermogens is tot werkelijkheid geworden. Het is de heilige plicht van de mens deze mogelijkheden verder tot ontwikkeling te brengen. Ik geloof, zo gaat Huxley verder, dat een beter begrip van zijn tekortschieten bij het ontwikkelen van zijn geweldige mogelijkheden de mens er toe zal brengen te leren hoe

hij die mogelijkheden verwerkelijken kan en dat dit de krachtigste religieuze drijfveer zal zijn in de eerstvolgende periode van de menselijke evolutie. Dat is mijn geloof als humanist, zo besluit Huxley.

Boze tegenstand

En nu de tegenstanders. In The Humanist van juli 1960 schrijft Hector Hawton in zijn rubriek: „Persoonlijk gesproken”, dat sommigen zeer verschrikt zijn door de wat mildere houding van de B.B.C. jegens de humanisten. De voorzitter van de Congregational Union, dr. J. Trevor Davis, heeft op een vergadering van zijn gemeente zeer boze woorden gesproken over die humanisten voor de radio. Hij had het over „intellectuele sterren van radio en televisie, die met een onverdraaglijk-arrogante houding van superieure kennis van hoe alles is begonnen en hoe alles zal eindigen, het misleide volk willen leren dat het God niet nodig heeft, en dat godsdienst louter fantasie is.” De heer Davis sprak van intellectuele dieven, morele bandieten en geestelijke rovers.

Zij die wel eens klagen over sterke taal in The Humanist, kunnen hieraan zien, hoe emotioneerd de andere kant kan zijn, voegt Hector Hawton hier laconiek aan toe.

Mr. H. Singer-Dekker

Esperantisten

houden congres

in Brussel

De volgende week komen de esperantisten uit verschillende landen bij elkaar en wel in Brussel, waar van 30 juli tot en met 6 augustus a.s. het 45ste Wereldcongres voor Esperanto gehouden wordt en waaraan meer dan 2000 congressisten uit ongeveer veertig landen deelnemen.

Het congres heeft tot doel een gemeenschappelijke opzet vast te stellen voor het gebruik van de internationale taal op elk gebied van het moderne leven: toerisme, handel, wetenschappen en cultuur. Reeds dertien internationale organisaties, die zich van het Esperanto bedienen, hebben hun deelneming aan het congres toegezegd.

In de loop van twee voltallige vergaderingen zal het congres het grote project „Oost-West” van de UNESCO en de internationale conventie betreffende het schoolonderwijs in de internationale taal bespreken. Professoren en andere specialisten uit verschillende landen behandelen gedurende hun lezingen in het Esperanto onderwerpen op het gebied van de letterkunde, de gerechtelijke geneeskunde, het internationale recht en de biologie. Een internationale prijs zal worden uitgereikt aan de beste Esperanto-auteurs zonder dat daarbij onderscheid gemaakt wordt tussen prozaschrijvers, dichters en dramaturgen.

In de loop van dezelfde week wordt het vijfde internationale congres voor kinderen gehouden, waarop kinderen van zes tot dertien jaar samenkomen, die elkaar slechts in het Esperanto verstaan.

Het laatste Wereldcongres voor Esperanto werd in 1959 in Warschau gehouden. Het aantal deelnemers bedroeg 3254.

Het aantal beoefenaren van Esperanto stijgt nog geregeld. Er is internationaal contact tussen de Esperantisten, die de taalbarrière overwonnen hebben en ervaren, dat internationale correspondentie in Esperanto mede leidt tot een beter begrip tussen de volken en tot meer waardering voor elkaars denkbeelden en levensgewoonten.

Een nieuw waardevol boek van Alberto Moravia

Alberto Moravia: „De ongehoorzaamheid”. Vert. Mevr. G. A. Bouman-Pot, uit het Italiaans. Uitg. Van Holkema & Warendorf NV. f 5,90.

Boeken van Moravia zijn altijd de moeite waard. Hij is er vooral op uit de sexuele werkelijkheid van de mens van tegenwoordig te doen begrijpen en daardoor te aanvaarden, niet omdat we ons daarbij zonder meer zouden moeten neerleggen, maar omdat pas, door ze te begrijpen, er de mogelijkheid komt van nog een betere weg te vinden voor sexuele expressie. „De ongehoorzaamheid” is een roman van een jongen in de puberteit, die vooral de negatieve fase ervan sterk doorleeft, hetgeen blijkt uit zijn behoefte om vooral zichzelf niet aan de wereld uit te leveren, maar hardnekkig vast te houden aan zichzelf. Het ongeluk is, dat deze jongen als zovelen in z'n jeugd zo geconditioneerd is, dat hij zich alleen kan doorzetten tegen z'n ouders in, tegen de maatschappij en tegen alles in wat van hem geëist wordt, door door te slaan naar de doodstendens. Alleen in die richting ligt voor zijn gevoel de bevrijding. Tenslotte ontdekt hij, dat er toch nog een doorbraak mogelijk is naar een wedergeboorte. Dank zij een oudere, goedhartige verpleegster, met

wie hij door een zware ziekte in aanraking komt en die hem weer in het leven terugvoert door hem aan te spreken in zijn gevoel, en hem na zijn genezing zijn eerste volledige sexuele beleving te bezorgen.

De fijnzinnige analyse van alles, wat deze jongen diep in zijn ziel geheel of half onbewust doormaakt, is bijzonder indringend en verhelderend. Wat zou het goed zijn als veel ouders door dit boek eens meer begrip kregen voor wat hun zoon op die leeftijd doormaakt. Men moet zich dan echter niet stoten aan enkele onwaarschijnlijkheden, die in het boek voorkomen en die mogelijk voor een deel zijn toe te schrijven aan het Italiaanse milieu, waarin het boek speelt. Dat b.v. een oudere verpleegster zich geneert om een jongen van 16 jaar in bad te stoppen en hem steeds met U aanspreekt, wil er bij ons niet in. Ook zal het misschien niet ieder bekend zijn, dat het in Zuidelijke landen veel vaker dan hier voorkomt, dat een oudere vrouw een jongen sexueel inwijdt. Maar dergelijke kleinigheden kunnen aan de waarde van het boek niets afdoen. De vertaling van Mevrouw Bouwman-Pot is uitstekend, zodat men bijna meent met het oorspronkelijke werk te doen te hebben.

Dr. C. J. Schuurman

De rechten van de Egyptische vrouw

door Dr. Loulo Ramel Sédhè, ex-vice-presidente van de International Federalist Union.

In het oude Egypte nam de vrouw een bevoorrechte positie in. Op een inscriptie uit die tijd vindt men, dat „zonder de medewerking van de vrouw niets van werkelijke en blijvende waarde tot stand gebracht kan worden”.

De vrouw in het oude Egypte nam met haar man deel aan de pracht en praal van de ceremoniële plechtigheden, zelfs was zij van de partij als het om zaken ging, die te maken hadden met bovennatuurlijke krachten.

De vrouw werd onsterfelijk geacht door haar kinderlijk wezen en zij kon goddelijk worden.

Aan de andere kant dichtte men de vrouw niet alleen schoonheid maar ook wijsheid toe en zij werd als een vriendelijke en zachteardige beschermster beschouwd.

De leefwijze van een vrouw was niet zo streng gereguleerd en zo somber als men wel zou denken, wanneer men de gravures beziet, die haar afbeelden, de rituele handelingen uitvoerende van het oude Egypte, omgeven door de schaduwen van de dood.

Integendeel. De Egyptische vrouw had in die tijd veel meer reden om er een optimistische levensopvatting op na te houden. Zij kon zichzelf in ieder opzicht de gelijke van haar man voelen en zij speelde een actieve rol in de maatschappij.

In de latere eeuwen werd de positie van de vrouw in Egypte echter sterk gewijzigd door de invloed van de Turken. Zij voerden de polygamie in en plaatsten de Egyptische vrouw daardoor in een inferieure positie, die haar persoonlijkheid in het nauw bracht en haar terugdrong binnen de muren van de harem.

Het was gedaan met het sociale, intellectuele en openbare leven van de Egyptische vrouw en van enige rechten was geen sprake meer. Zij mocht de harem niet verlaten, behalve de enkele keren dat zij kennissen en vrienden mocht bezoeken. Voor de rest bracht zij de meeste tijd door in de – hamman – het badhuis.

Hier had zij een zekere vrijheid, hier kon ze vriendschappen aanknopen en onderhandelingen voeren, in het bijzonder waren deze gericht op het sluiten van een huwelijk. De dag, dat een meisje voor de eerste keer naar het badhuis mocht gaan, was dan ook een feestdag, waarvoor zij zich in prachtige kleren hulde en een kroon op het hoofd zette.

Eeuwen bleef de Egyptische vrouw in haar afhankelijke positie leven zonder enige hoop op een betere toekomst. Pas in het begin van de 20ste eeuw ontwaakte de Egyptische vrouw en poogde zij de oude positie van haar voorgangster uit het oude Egypte te heroveren.

Rechten uitgehold

Begin 1900 was de positie van de vrouw paradoxaal. Volgens de Mohammedaanse religie – de „sharia's” – was zij in bepaalde opzichten de gelijke van haar man, met name ten aanzien van het familie-bezit. De rechten waren echter uitgehold door gebruik en gewoonte, meer nog door het analfabetisme onder de vrouwen.

Langzaam maar zeker keerde het besef voor haar rechten bij de Egyptische vrouw echter terug. Deze ontwikkeling voltrok zich vooral onder invloed van de westerse wereld, die zich intensiever met Egypte ging bemoeien. Ook de invloed van binnenlandse hervormers als Rassem Amin deed zich meer en meer gelden en tijdens de revolutie van 1919 werden de vrouwen door Hoda Chaaoui zo geleid, dat zij zelfs een overheersende positie in het openbare

leven verwierven; dit was tot dusver voor objectieve waarnemers niet voor mogelijk gehouden, gezien de zo aan tradities gebonden maatschappij.

In 1923 nam een Egyptische delegatie deel aan het Congres van de Italiaanse Vrouwenorganisatie in Rome en toen zij per schip terugkeerden in Egypte hadden zij demonstratief de sluier afgeworpen.

In die dagen schokte deze revolutionaire daad de publieke opinie heftig, maar de vrouwen gingen door. Kort daarop stichtten zij in Caïro de „Vrouwenbond” die sindsdien als vertegenwoordigster en woordvoerdster voor de Egyptische vrouw optreedt.

Een van de eerste eisen, die de bond tot de regering richtte was die van hervorming van de positie van de vrouw in het gezin. Ook eiste zij, dat bij de wet geregeld zou worden, dat een meisje niet voor haar 16e jaar mocht trouwen en een jongen niet voor zijn 18e jaar. Ook de gedwongen huwelijken werden aangevallen, terwijl de vrouw het recht moest hebben – net als de man – een scheiding aan te vragen.

Vervolgens richtte de bond zijn aandacht op de opvoeding van het jonge meisje.

In 1925 boekten de georganiseerde Egyptische vrouwen hun eerste succes op dit gebied. In Caïro werd de eerste middelbare meisjesschool geopend, later gevolgd door nog meerdere, drie in Caïro, twee in Alexandrië en minstens één (soms twee) in iedere provincie van het land.

In 1929 gingen de deuren van de universiteiten open voor de jonge vrouw en spoedig telden vele scholen zelfs meer meisjes-leerlingen dan jongens.

De dochter van de Nijl

Intussen waren ook de arbeidersvrouwen in het geweer gekomen voor hun rechten. Vrouwen werden in steeds grotere aantallen door het bedrijfsleven aangetrokken, dat door de technische revolutie ook in Egypte een sterke vlucht nam. De vrouwen wisten vele rechten te verwerven en in 1933 werd een arbeidswetgeving aangenomen door het parlement, waarbij de arbeidsuren werden geregeld. Ook kregen zij uitkeringen bij zwangerschap.

Maar ondanks al deze vooruitgang hadden de Egyptische vrouwen nog in de verste verte niet een positie gelijkwaardig aan die van de mannen verworven. Het zou echter nog tot na het einde van de tweede wereldoorlog duren, voordat zij ook politieke gelijke rechten kregen. De Vrouwenbond werd vervangen door een strijdorganisatie, die zich de „Dochter van de Nijl” noemde. Van deze organisatie stond het kiesrecht als eerste punt op het programma.

Januari 1956 bezweek het parlement onder de uitgeoefende druk en kregen ontwikkelde vrouwen het actief kiesrecht en zelfs in bepaalde gevallen het recht om gekozen te worden.

Na de verkiezingen van 1958 deden de eerste twee vrouwelijke parlementsleden hun intrede in het Egyptische parlement, waaronder één, die zich reeds van het begin af had ingezet voor de rechten van de vrouw.

Zo is thans de balans van de strijd voor gelijke rechten voor de Egyptische vrouw, maar hebben zij er ook van geprofiteerd?

Ongetwijfeld, de vrouw telt weer mee in de familiekring, zij is niet langer alleen maar de moeder van de kinderen van haar man, maar ook een kameraad, die met haar man de dagelijkse zorgen deelt.

Het polygame huwelijk is vrijwel verdwenen, enkele uitzonderingsgevallen daargelaten en de

vrouw kan nu ook scheiden, mits dit voor de rechter (de „kadé”) geschiedt.

Vrouwen nemen thans in Egypte in de overheidsdienst vele functies in en zijn zelfs vertegenwoordigd in de lagere publiekrechtelijke organen, maar ook in de Raad van State, dat tot dusver een besloten mannengezelschap was. Het aantal vrouwelijke studenten is groot: aan de Universiteit van Caïro studeerden in 1959 4458 meisjes en vrouwen op een totaal van 23.613 studenten, in Alexandrië 1712 meisjesstudenten op 12.515. Zelfs op de hogere technische scholen vindt men nu vrouwelijke studenten, op middelbare scholen en universiteiten treft men leraressen en vrouwelijke professoren aan en ook in de diplomatieke dienst zijn vrouwen werkzaam.

In de regering zelf zijn zij niet vertegenwoordigd, alhoewel de aandrang hiertoe wel wordt uitgeoefend.

Verre van ideaal

Deze tekening van de positie van de Egyptische vrouw heeft niet ten doel een idealistisch beeld op te hangen. Het is nog verre van ideaal in Egypte op dit punt, vooral als men denkt aan de positie van de vrouw van de Jellaha's en de vrouwen op het platteland. Zij hebben – op papier – weliswaar dezelfde rechten als hun zusters in de steden, maar tussen theorie en praktijk ligt hier een brede kloof.

De onvoldoende ontwikkeling van de 4.000.000 boerenvrouwen van Egypte belemmert de uitoefening van hun politieke rechten en bovendien hebben zij te kampen met veel ziekten, o.a. malaria.

Op het platteland is de moeder nog steeds „de moeder van de kinderen”. Zij noemt zichzelf vaak naar de oudste dochter of zoon, b.v. „Om Mahmud” (Mahmud's moeder). Pas als de kinderen en met name de zoons opgroeien verwerft zij enig respect in de familiekring. De Egyptische regering schenkt echter toenemende aandacht aan de positie van de vrouw op het platteland. Er worden nieuwe centra voor moeder- en zuigelingenhulp gesticht en ook aan de opvoeding en onderwijs wordt meer aandacht besteed dan voorheen.

Het zal evenwel nog een hele lange weg zijn, voordat de vrouw van het platteland in staat is de aan haar geboden hulp te aanvaarden en te gebruiken op een wijze, die het duidelijk maakt, dat zij de politieke en maatschappelijke volwassenheid heeft bereikt. *Unesco-Nieuws*

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.
Leden-abonnees in Amsterdam kunnen hun adresverandering opgeven aan de Ledenadministratie Amsterdam, Rooseveltlaan 128 III, Amsterdam-Z.

Ook de buitenkerkelijke leden van de Partij van de Arbeid hebben een organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne toegezonden door het Secretariaat Haagweg 210 - Leiden

Niet alleen de kerkelijken hebben hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

Voor

CREMATIE

blijft onder de gewijzigde wet een

VERKLARING

noodzakelijk.

Formulieren hiervoor zijn gratis verkrijgbaar bij de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE

Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage

Tel. (070) 55 47 97

Wie helpt?

Voor ons vakantieoord „De Ark” zouden wij graag de beschikking willen hebben over een goede piano

Zijn onder onze lezers die hun piano willen overdoen?

Bij voorbaat onze hartelijke dank.

Adres: Belvédèrelaan 14 - Nunspeet.

INDEX-BENADERINGS-POLIS

Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering, gebaseerd op kosten van levensonderhoud, worden verstrekt door de erkende Assurantietussenpersonen en de

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA”

Opgericht 1887

HERENGRACHT 62 - AMSTERDAM

HUMANISTISCHE LUISTERKRING

„HET WOORD VAN DE WEEK”

De nieuwe omroepwet geeft het Humanistisch Verbond geen eigen zendtijd zoals de kerken die hebben.

Reeds 24.925

personen gaven zich op als lid van de humanistische luisterkring om onze eis voor eigen zendtijd kracht bij te zetten. Helpt mede dit aantal te vergroten door u NU aan te sluiten!

Aanmeldingen door middel van: storting of overschrijving van f 1,- op girorekening 58 t.n.v. Hum. Luisterkring „Het Woord van de Week” of per briefkaart of aanmeldingsformulier met f 1,- extra porto.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT voor wetenschap en cultuur, wil een blad zijn voor de verdieping van de humanistische overtuiging

Redactie: Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper, Prof. Dr. Libbe van der Wal, Prof. Mr. A. D. Belinfante en Prof. Dr. T. T. Ten Have

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES

Oudegracht 152, Utrecht

Giro 582293